

A Kultúráért Díj kitüntetettje: László Anikó

A képviselő naplója

Más szemmel: A piski csata

Százhalom

XII. ÉVF. 116. SZÁM

2025. JANUÁR

ÓVÁROSI KÖZÖSSÉGI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

A Magyar Kultúra ünnepén

Fotó: Tóbee Photo

**A TARTALOMBÓL: Mindent a saját időnkéből... – Interjú László Anikóval •
A képviselő naplója – Szabó Gábor beszámolója • Tamási József: A Remény Éve 2025 •
Jankovits Márta: A föld embere – elbeszélés • Németh István: Egy lokálpatrióta emlékei
(folyt.) • A félhold árnyéka Százhalom felett – részletek Krizsán László könyvéből •
Mitták Ferenc - Mittákné Bögre Ágnes: Más szemmel – A piski csata**

Februári

PROGRAMAJÁNLÓ

BARÁTSÁG KULTURÁLIS KÖZPONT

Kristály workshop

Karkötő készítés Bakos Helgával

2025. február 7.
péntek 17.00-19.00

KRISTÁLY WORKSHOP

Időpont: 2025. február 7. péntek, 17:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

Karkötő készítés Bakos Helgával

Fedezd fel a kövek varázslatos világát és készíts saját ékszereket!

Szeretnéd megérteni a kristályok titkát és megtanulni, hogyan használhatod őket a mindennapokban? Csatlakozz hozzánk egy különleges workshopra, ahol felfedezheted a kristályok lenyűgöző világát! Az elmélet után a gyakorlatban is kipróbálhatod magad! Hozd magaddal gyermekedet is, és alkossatok együtt!

FARSANGI CSALÁDI NAP

Időpont: 2025. február 9. vasárnap, 14:00

Töltsünk el együtt egy kellemes délutánt a farsangi hangulatban, ahol álarc készítéssel, táncházzal és családi színházzal várjuk a családokat!

14.00 - 18.00 kézműves foglalkozás

15.00 Bálint Ágnes-Bártfay Rita-Csizsár Ferenc: FRAKK, A MACSKÁK RÉME (zenés családi mesejáték)

a Rátonyi Róbert Színház előadása

az előadás után APRÓK TÁNCA

helyszín: Barátság Kulturális Központ színházterem és előtér

VALAHOL EURÓPÁBAN

Időpont: 2025. február 21. péntek, 18:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

a Zenthe Ferenc Színház előadása

~ musical ~

A Valahol Európában hősei - gyerekek és felnőttek - egyaránt példát adnak emberségből, szolidaritásból, a szabadságba vetett hit erejéről. A második világháború végén játszódó történet hősei bandába verődött csavargó gyerekek, akik egy romos kastélyban találnak menedéket, ahol a híres karmester, Simon Péter is él. Először - mivel „felnőtt”, tehát „ellenség” - fel akarják akasztani, ám a zenész és a gyerekek között hamarosan barátság szövődik.

HIPPOLYT, A LAKÁJ

~ zenés vígjáték ~

a Turay Ida Színház előadása

Időpont: 2025. február 17. hétfő, 19:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

BÉRLETEN KÍVÜLI SZÍNHÁZI ELŐADÁS

rendező: Mikó István (Kiváló és Erdemes művész, Jászai Mari-díjas)

szereplők: Frech' Zoltán, Mikó István, Szabó Anikó, Pásztor-Bodor Szabina, Pásztor Máté, Benkő Péter (Erdemes művész, kétszeres Jászai Mari-díjas), Boros Zoltán, Steinkohl Erika, Fehérvári Péter, Vass János Pál, Merk László, Szuromi Bernadett, Tóth Alex, Szőke Laura

A Kultúraért Százhalombatta Díj kitüntetettje László Anikó

Mindent a saját időnkből, energiánkból, lelkesedésünkből hoztunk össze – merő önzésből

Van abban valami üdén ellentmondásos, ahogyan László Ani felsorolja a rengeteg programot, produkciót, szolgáltatást, kiadványt, eseményt és hagyományt, amit Százhalombattának adott, jórészt ingyen és bérmentve, saját szabadidejében, néha alvás helyett, de mindig hozzáteszi, hogy „merő önzésből”, mivel élvezte. László Ani rajong és megoszt - utóbbit mindkét értelemben –, de nélküle nem lenne ugyanaz a város kulturális élete.

- *Mi volt az első gondolatod, amikor megtudtad, hogy megkapod a Kultúraért Százhalombatta Díjat?*

- Őszintén meglepődtem. Kultúraért díjat kapni, főként Százhalombattán, számomra nagyon felemelő, de sosem hittem volna, hogy valaha megtörténik. Általában nem érdekel, mit mondanak a hátam mögött, de a díj körüli a háttérbeszélgetéseket szívesen meghallgattam volna.

- *Biztosan arról szóltak, hogy milyen sok mindent teszel a kultúra területén, hiszen ezért adják ezt a díjat.*

- Én nem hozok létre nagy dolgokat, nem köthetők hozzám olyan teljesítmények, mint a korábbi díjazottakhoz, akik csoportokat vezetnek, alkotók, vannak kiemelkedő, akár mérhető, számszerűsíthető eredményeik. Bármibe fogtam, soha nem azért csináltam, hogy ezzel elismerést vívjak ki, hanem, mert önmagában örömet szerzett. Az a díjam, hogy megvalósulhat az ötletem, és abban jól érzem magam. Az már csak a ráadás, ha másnak is érték és élmény. Mindig kattog bennem valami elképzelés, hogy mit szeretnék megvalósítani.

- *Amikor még nem igazán ismertelek, édesapád rajongva mesélte rólad, hogy milyen tehetséges vagy. Sokat gondolkoztam, hogy mi is a tehetséged, végül arra jutottam, az, hogy a semmiből találj ki új dolgokat és nagyon kreatívan meg is valósítsd.*

- Én ezt magamnak úgy fogalmaztam meg, hogy kultúráközvetítő vagyok. Bár én nem alkotok, de nagyon tudok rajongani

témákért, alkotókért, művészekért, és akkor azt meg akarom mutatni másoknak is, el akarom hozni Százhalombattára, hogy megismerjék.

- *Tehát azt csinálod, mint egy hivatásos művelődésszervező, azzal a különbséggel, hogy ez neked a „hobbid”.*

- Tulajdonképpen igen, bár amióta a könyvtárban vagyok, ez tényleg a munkám része. Pont ezért hívtak ide Kovács Marianna, aki ezt látta meg bennem, és ennek köszönhetően itt szervezett formában és keretek között is kibontakozhattam. Nem csak egy-egy projekt erejéig, hanem lehe-

tőséget kaptam nagyobb, időtállóbb programok megvalósítására is.

- *A könyvtár tényleg egy olyan hely, ahol kibontakozhatott a tehetséged, de nehéz lenne felsorolni, hányféle kulturális területen dolgoztál, mi mindent tanultál meg előtte.*

MEGTALÁLOM ÉS ÖSSZEHOZOM A HOZZÁM HASONLÓ EMBEREKET

- Amióta megtudtam a díjat, sorra jutnak eszembe. Tanultam videófelvétel-készítést,

jártam antikvárius-képzésre, majd újságíró, aztán segédkönyvtáros végzettséget szereztem. Elvégeztem a Hagyományok Háza élőszavas népmesemondó tanfolyamát, és számos gyerekkönyvtárosi továbbképzést. Hogy mi minden kulturális projektben voltam, na, azt még nehezebb lenne felsorolni, de szerintem sarokpont a Békés Könyvesbolt, amit anyu nyitott 2003-ban, és ott vele dolgozhattam.

Akkor kezdtem el könyvajánlókat írni, így kerültem a Hírtükörbe újságírónak, és volt szerencsém elvégezni a MUOSZ iskoláját is. Ugyancsak a 2000-es évek közepén indult a Rádió100, ahol a többi közt kíváncságműsort és zenés, irodalmi műsort vezettem.

2009-ben szerveztem az első japánnapot a BKK-ban, ebből nőtt ki a „Legyél te is világpolgár!” programsorozat, mivel

című projektjét a könyvtárba, és nemrég a Szentmihályi Hajnalka leszámolja önmagát a Dante Casino társulattal, ami az Arany János gimnáziumban valósult meg.

Az egyik dolog, amire minden szerénységgel büszke vagyok, hogy rábeszéltem Rácz Lacit, hozzunk össze egy könyvet a Facebookon mesélt történeteiből. De itt is mi volt a motivációm? Az önzés. Tudtam, hogy nem tudom minden írását el-

magammal vigyem az otthonomat, ahol akkoriban elég aktív közösségi életet éltünk a barátaimmal. Vittem a saját könyveimet, társasjátékaimat, kellékeimet.

Azt hiszem, csapongok térben és időben, de tényleg jó sok minden volt! Például, amióta Rédlí Éva – aki egyébként az ő-SZIKE óta barátom – szervezi a Felhőjárókkal a költészetnap műsort, én tervezem a plakátot, a meghívót, időnként a szórólapokat, alkalmanként a BKK-ban a színpadi háttérképet is. Miután megalakították a Felhőjárók Zenélő Barátai (FeZenBa) formációt, a koncertek plakátját is én készíthetem. Ilyenek.

- Azt talán kevesebben tudják, hogy dolgoztál a filmgyártásban és írtál forgatókönyvet is.

- A 90-es évek elején, a húszas éveim közepén dolgoztam számtalan helyen, kerestem a helyem a világban. Egy ismerős ismerőse titkárnőt keresett egy nemzetközi filmhez, aztán ezen az úton kerültem végül a Három Sztár Film Kft.-hez titkárnőként. Minden gyártási anyagot én gépeltem a Kisvároshoz. Amikor az első gyerekeim születtek – 1997-ben és '99-ben – már nem dolgoztam ott főállásban, de még mindig gépeltem a háttéranyagokat, forgatókönyveket, és később rám bízta néhány epizód forgatókönyvének megírását is. Vissza akartam térni a filmhez, de nem tudtam összeegyeztetni a családdal. Így tértem vissza Százhalombattára.

- A könyvtárat is rendesen felpezsdítetted. Hogyan fogadták az újabb és újabb ötleteidet?

- Mozgalmas volt ott az élet előttem is, csak nem volt olyan aktív a Facebook-oldala, nem volt olyan látványos, mi zajlik a falak között. Nagyon hálás vagyok Kovács Mariannának, hogy lehetőséget adott, ide hívott és támogatott! Örülök, hogy felkeltette az érdeklődésemet az élőszavas népmesemondás iránt, és hogy azóta is művelhetem, gyakorolhatom. Itt ismertem meg a papírszínházat, aminek nagyon sok örömet köszönhetek. 2020-ban kettő, 2023-ban pedig tizenkét településen jártam vele az ország legkeletibb csücskében.

A könyvtárban bevezettem a keddi alkalmakat, amikor a téli hónapokban diafilmeket vetíték, ősszel és tavasszal pedig papírszínház-mesét celebrálok. Belecsöppentem és viszem a családi mesedélutánokat, és amióta Rozsnyai Júlia nyugdíjba ment, átvettem a kiállítások szervezését és lebonyolítását, amiben igazán otthon érzem magamat.

megismertem a nemzetközi cserediákság lehetőségeit, és azt gondoltam, ez annyira szuper, hogy mindenkinek látnia kell.

A SZIKE története a 2000-es évektől sok szempontból a sajátom is. A programok nagy része az én ötletem volt, amit meg is valósítottam. Természetesen, nem ment volna segítők, támogatók nélkül.

Igaz, hogy nem vagyok alkotó, sem szakértő, de meg tudom találni és össze tudom hozni a hozzám hasonlóan lelkes embereket, akik történetesen mélyebben értenek egy-egy témához.

Egyértelműen apu érdeme, hogy hosszú és kitartó küzdelemmel, de végül kijárta az önkormányzatnál, hogy a SZIKE költségvetési tényező legyen, hogy ne egy-egy projektre kelljen pályázni, hanem legyen egy rendes, éves keretünk. De még ez előtt, 2011-ben, miután rátaláltam a slam poetry-re, Daróczy Márta tanárnővel közösen szerveztük a SZÓkratÉSZ verselő és szókinszbővítő klubot, és akkoriban csináltunk filmklubot Bach Vikivel. Mindent a saját időnkéből, energiánkból, lelkesedésünkből és szívességből hoztuk össze.

Hoztam tantermi színházi előadásokat: a Tudásálmom társulat Örömsorvasztó

olvasni a Facebookon, mert elsodornak a dolgok. Viszont, ha megszervezem, hogy legyen belőle könyv, amit én szerkesztek, akkor nemhogy elolvashatom, hanem muszáj lesz szavanként végig járnom minden történetét.

Jován László közvetítésének köszönhetően Bacs Lajosné visszaemlékezéseit is szerkesztettem, az is óriási élmény volt! Különleges kapcsolat alakult ki köztünk közben.

Voltak apróbb dolgok, akciók is. Például, amikor Nagy Gáborral és Hlinyánszky Domával, akikkel a slam-eseményeket is szervezzük, kimentünk a Petőfi-szoborhoz, felolvastunk és osztogattuk a verseket, amiket a SZIKE képzőművészei illusztráltak.

2012-ben összehoztuk a BattArt ösztönművészeti fesztivált, akkor indult a BattaSlam, amit azóta minden évben megszervezzük, sok-sok segítővel. Az Ifjúsági Műhellyel szervezett ösztönművészeti összejövetelekből fejlődött ki a Battalands, aminek egy részét – a szabadidős kreatív sarkot – én gondoztam. Az alapkonceptió az volt, hogy egy battai panellakást jelenítsünk meg a reggae campen, ahol lehet olvasni, társasozni, kézműveskedni, közösségi életet élni. Mi volt a motivációm? Hogy

A KÖZMŰVELŐDÉS ALAPJOG

- Korábban a szüleid is megkapták azt az elismerést a várostól, amit most te vehettél át. Ez milyen érzés?

- Teljesen egyértelmű, hogy a szüleim által vagyok az, aki vagyok, nekik köszönhetem, akivé váltam. Annak ellenére, hogy nevelhetetlen, hálátlan, rossz gyerek voltam, ellógtam, csavarogtam, ajtót csapkodtam, nem tanultam, sok bosszúságot okoztam. Úgyhogy talán a legnagyobb örömöm ebben a díjban, a szüleim öröme és büszkesége. Tehát olyan közegben nőttem fel, ahol óhatatlanul ragadt rám némi tárgyi tudás is, de főleg olyan szellemiség, irányultság, elhivatottság, hogy minden kamasz-lázadásom ellenére, végül magamtól a jó útra tévedtem.

1974-ben úgy kerültünk Százhalombattára, hogy épp népművelőt és könyvtárost kerestek a Barátság Művelődési Ház kollektívájába, így én szó szerint a művházban és könyvtárban nőttem fel. Iszonyúan rosszul éltem meg, amikor portaszolgálat lett, és először állítottak meg, hogy „hovahova?”.

Egy másik alkalommal meg tényleg sírva jöttem el a könyvtárból – már háromgyerekes anyaként, de még nem dolgoztam ott. Egy olyan kiállítás megnyitójára igyekeztem, amit előző nap még én segítettem feltenni, de a polgári szolgálatos fiatalember – aki épp ott teljesített szolgálatot – felszólított, hogy fizessek belépőt.

Én nem ebben nőttem fel! A rendszerváltás előtt egyértelműen, de még utána is egy ideig sokkal nyitottabb volt az egész kulturális intézményrendszer. A közművelődés alapjog volt, mindenkinek biztosította a kultúrához, önfejlesztéshez, önműveléshez való hozzáférést, és sokkal, de sokkal többen éltek is vele, mint mostanában.

Manapság már nem is beszélhetünk közművelődésről. Nincsenek nyitott kulturális helyek, és megszűnnek azok a közösségek, amik korábban megtöltötték ezeket. Most, ha valakit behívunk egy projektbe, először azt kérdezi, hogy mit kap érte.

SZERENCSES IDŐZÍTÉS

- Te is változtatni akarsz?

- Kíváncsi vagyok, mit hoz a jövő, maradnak-e lehetőségeim, mint autodidakta, önjelölt művelődésszervező. Van egy ötletem, egyelőre ezzel próbálok valamit kezdeni: Kultúr-nagyként szeretnék segíteni fiatal családoknak, ha a kisgyerek mellől néha elmennek színházba vagy egy randiestre, vagy épp a gyereket kell elvinni könyvtárba, programra, mikor a szülőnek épp más dolga van. Az életből jött az ötlet, mert egyrészt tényleg nagymama lettem, és látom, mivel tudok segíteni a lányomnak, másrészt beszéltem olyan fiatalokkal, akik azt mondták, nincs nagyszülő a közelben, így nem mernek belevágni a gyerekvállalásba. És mindezek mellett – magamat is meglepve, de szerintem összefüggésben azzal, hogy érteni akarom ezt a változást – most

érett meg bennem a vágy, hogy szerezzek végre egy diplomát.

- Pont most, amikor hivatalosan is elismerték, hogy nagyszerű és tehetséges művelődésszervező vagy?

- Úgy gondolom, ez az ára, hogy jó lelkiismerettel megmaradjak a kultúránál, és végre valóban megvalósítsak valami maradandót, egyénit.

Eddig három alapon állt az életem: a szüleim, a SZIKE és a könyvtár. Apu nincs jól, a SZIKE-ben vezető- és szemléletváltás zajlik, nem igazán találom benne a helyem, és nagyjából ugyanez a helyzet a könyvtárral is.

Az elmúlt években viszonylag sokat szorongtam magamhoz képest, és éppen megérett bennem, hogy túl sok nemet kaptam, elegendem van, elfogytam, kiégtem. Szoktam mondani, hogy „tenyerén hordoz a sors”, de ez a kéz most megremegett, én pedig csúszom le róla. Ezért született meg az elhatározás, hogy tanulni szeretnék, és épp ebben az összeomlás-közele állapotban talált meg a díj. Hihetetlenül szerencsés időzítés, mert megerősített abban, hogy mégiscsak a kultúra területén kell maradnom, ebben van feladatomban, és ennek most nagyon örülök. Szeretnék valamiben elmélyülni és megismerni annyira, hogy alkalmazni tudjam vagy tovább adni. Nem egy-egy projektben akarok fellángolni, hanem szeretnék valami komplexebb dolgot, kitűzni egy területet, és azt alaposan bejárni.

Czifrik Katalin

Szabó Gábor beszámolója

A képviselő naplója

Városunkban élő segítőkész embertársainknak hála, számos rászorulóknak csaltam mosolyt az arcára, hiszen sikerült célba juttatnom: tartós élelmiszert, ruhaneműt, játékokat, gázpalackokat, mobil telefonokat, műszaki cikkeket, tűzifát, fenyőfákat, valamint összeállított csomagokat.

December 4. A Pénzügyi, Egészségügyi és Szociális Bizottság a 36 előterjesztés megvitatása után, apróbb módosításokkal javasolta ezek elfogadását.

December 5. A város főtéri karácsonyfáját az óvodásokkal, kisiskolásokkal díszítettük fel. Az eseményen Vezér Mihály polgármester úr és több képviselőtársam is részt vett. Ezután egy jó hangulatú koncert, majd a BKK-ban kakaóparti következett.

A 2024. év utolsó Képviselő-testületi ülésén több, mint 30 napirendi javaslat elfogadása között voltak a Városi Sportcsarnok fejlesztésével, és egészségügyi alapellátásokkal kapcsolatos döntések, valamint a Sérültekért Alapítvány támogatása. A www.battanet.hu, <http://onkormanyzati.tv/videoanyagok/szazhalombatta> oldalakon részletesebben is megtalálják.

December 7. Ünnepi díszbe öltöztettük a Gyorma utcai buszmegállót Tolnay Győző barátommal, ezzel is segítve a ráhangolódást a közelgő időszakra.

December 10. Az Óvárosi Pitypangos Tagóvodában tett látogatásom alkalmával megtekinthettem a csodálatos aulát, ahol a mézeskalács-falu és a Luca-napi vásár jól megfért egymás mellett, sőt, az „Örökre fogadok egy ovit” mozgalomhoz csatlakozva, a Kisharsányi Óvoda javára gyűjtöttek adományokat.

December 11. A Szerb Nemzetiségi Önkormányzat Képviselő-testületi ülésén és a közmeghallgatásukon tájékozódhattam, kaphattam betekintést a szerb közösség mindennapjaiba.

December 12. Déllelőtt az „Újszülöttek Fája” program keretén belül újabb 20 db fa került elültetésre a Csónakos lakópark melletti területre.

Kora délután az Óvárosi Nyugdíjas Klub ünnepi összejövetelén a Pitypangos Palánták adták elő karácsonyi műsorukat, ami idén is nagy sikert aratott. A klub vezetőjének, Sándor Irmának adhattam át a már szokásosnak mondható „kosárnyi” finomságot, természetesen városunk önkormányzatának ajándéka is átadásra került, Török Sándornak köszönhetően.

A Canticum Novum Vegyeskar és az 1026. sz. Szent László király cserkészcsapat betlehemesei közreműködésével került sor az óvárosi fenyőfadíszítésre, ahol Török Sándor alpolgármester úr köszöntötte a megjelente-

ket. A közösségi eseményen forralt bor, forró tea, szaloncukor, csillagszórózás mellett a mini karácsonyi vásár portékáiból lehetett válogatni az ünnep közeledtével.

A kedvező időjárásnak köszönhetően sokan gondolták, hogy kilátogatnak a Szent László térre, ahol 2025-ben a most - a közel 2 méteres - elültetett fenyőfa lesz feldíszítve.

December 13. A Szent István templomban tartott László Attila koncert előtt köszöntöttem az előadóművészt, aki megmaradt ugyanannak a szerény, visszahúzódó fiatalembernek, mint aki a pályája kezdetén volt.

December 14. A ZÖFE Kft. helyi vezetőjének, Demecs Istvánnak köszönhetően a Matta-kerti parkolót az ünnepek alatt újra karácsonyfa ékesíti, melyet ezúttal sem egyedül díszítettem.

December 15. A november 27-én tartott Közbiztonsági Fórumon többen jelezték a

közlekedési morállal kapcsolatos észrevételeiket, így a közeljövőben fokozott sebességmérésre és rendőri jelenlésre lehet számítani településrészekünkön.

A Poroszlai Ildikó utcában egy forgalomlassító küszöböt helyezett ki a Műszaki Iroda az intézményvezető és a szülők kérésére, remélhetőleg ezzel is nagyobb biztonságban tudva gyermekeinket.

December 18. Immár harmadik éve segédkezhettem a Sérültekért Alapítvány karácsonyi közös ebédjének megvalósulásában, ami ezúttal Balázs Attila és barátai által jöhetett létre. A frissensütés tálak elkészítése mellett Attila kollektívája még gyűjtést is szervezett a rászorulóknak, amit jómagam oszthattam szét városunkban.

December 18. A VUK SE felnőtt labdarúgóink évzárójára kaptam meghívást, ahol elmondhattam, hogy egy rég nem látott őszi szezon után (dobogón a csapat, 1 ponttal lemaradva az elsőtől) egy remek tavaszi szezonnal meglehet a hőn áhított feljutás!

December 20. Délutáni meglepetésként ismét egytálélt főzött Szalai Attila és fia, Dániel a hajléktalanszálló lakóinak. Ehhez csatlakozva Török Sándor képviselőtársammal, kenyérrel, különféle gyümölcsökkel, savanyúsággal és édességgel járultunk hozzá a lakomához.

A CSÁO karácsonyi ünnepségének a megtekintése sem maradhatott ki ebben az évben, ahol több, mint 40 fő gyermek és szüleik tartózkodnak. Az intézmény dolgozói ezúttal is előadással készültek. Az adományozóknak köszönhetően számos ajándékot kaptak a bentlakók.

És még nem volt vége a napnak. Az 1026. sz. Szent László király cserkészcsapat

betlehemeseit tekinthettük meg immár 3. alkalommal a Matta-kerti karácsonyfánál.

December 24. Az elmaradhatatlan telt házas Karácsonyi üzenet – Pásztorjáték, Kedves Patrik rendezésében a Szent István templomban, egy újabb szemszögből közélítette meg a témát, és ismét nagy sikert aratott.

Január 5. A 4. Újévi csobbanáson vehetett részt az érdeklődők a Csónakháznál, ahol több mint, két tucatnyi néző és 16 vakmerő fürdőző volt jelen. A nyári slágerek, valamint a színes strandkellékek igazán vidám hangulatot varázsoltak a borongós, csípős hideg ellenére. Az OMSZ kötelékében dolgozó Oláh Levente vigyázott a csobbanókra, de „beavatkozásra” nem volt szükség! A legfiatalabbak merülők idén is Anna és Kincső lett.

Január 6. Az óvárosi Szerb Ortodox Templomban vehettem részt a közösség karácsonyi ünnepi miséjén.

Január 11. Szokásomhoz híven a településrészt karácsonyfáiról eltettem a díszeket, hogy egy év múlva megtalálják majd azokat a készítőik, felrakóik.

Motoros mikulás a városban

A Batai Motorosok Egyesület szervezésében immár 4. alkalommal jöhetett létre az esemény, melyen 20-30 motoros kísért el a nagy szakállút december 8-án vasárnap. A túra útvonalát nem változtattam, elsőként az érdi Fészek Egyesület, majd a százhalombattai Családok Átmeneti Otthona következett. Az előbbi intézményben nyolc, az utóbbiban negyvenkét gyermek várta, hogy a feldíszített motorosokkal megérkezzen a Mikulás. Számos segítő akadt, amire szükség is volt, hiszen az intézmények lakóinak az apró édességeken túl járt a csomag, a csoki, a narancs, a mandarin, a chips és a méz. Külön öröm, hogy ezúttal csapadékmentes időben ülhetek fel kicsik és nagyok a motorokra, hiszen ez is része volt a programnak. Minden megállóhelyen - amiből 12 volt - jó volt látni a sok mosolyt, hallgatni a verseket, begyűjteni az öleléseket és átvenni a meglepetéseket. Kijelent-

hetem, hogy 0-99 éves korig minden korosztály képviseltette magát, akik a látottak alapján ismét remekül érezték magukat.

Az mindenképpen megemlíteném, hogy a felajánlóknak, adományozóknak köszönhetően a 4 óra alatt több mint 70 kg édességet osztottak ki. A HH-TC Super Diszkont, az óvárosi dohánybolt, az EU Nyelvstúdió, Men-edék Barber Shop, Riki Mini ABC, Hamvas Béla Városi Könyvtár kollektívája és tucatnyi magánszemélynek köszönhetően (is) lett emlékeztető ez a nap.

Hálás köszönet Csaba Kálmánnak a B.M.E. elnökének, hogy vidám emberekkel volt tele Százhalombatta, már csak kicsivel több, mint 350 nap múlva újra találkozunk.

Folytatás a 8. oldalon

Január 24. A Magyar Kultúra ünnepén az érdi Lukin László Alapfokú Művészeti iskola kamarazenekarától hallhatták a megjelent érdeklődők Corelli és Händel csodálatos műveit az óvárosi katolikus templomban.

Január 25. Az építő csapattal elbontottuk a betlehemi jászolt a Szent László templom előtt.

*

Szeretném kiemelni a közeljövő 3 eseményét a Zenélő Etel Óvárosi Közösségi házban:

Január 30. Márai Sándor estét láthatunk Rékasi Károly előadásában a BKK szervezésében.

Február 1. A SZIKE közreműködésében zenés közösségi programon vehetnek részt a megjelentek, ennek részeként Szalai Attilával és barátaimmal hurkát, kolbászt, töpörtyűt készítünk a helyszínen, amit szétosztunk az érdeklődők között.

Február 8. Cserkészbált szerveznek az 1026. sz. Szent László király cserkészcsa-

pat tagjai, ahol „garantáltan jó buli” várja az érdeklődőket.

Köszönöm a javaslataikat, véleményeiket, keressenek ezután is bizalommal
a **szabogabor@mail.battanet.hu**
e-mail címen vagy a
06-20-222-2930
telefonszámon.

Szabó Gábor
képviselő

SZÁZHALOM

Óvárosi Közösségi, Közéleti Folyóirat

Megjelenik havonta

Felelős kiadó:

Jován László, a Hírhalom Egyesület elnöke

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Postacím: 2440 Százhalombatta,
Csenderics út 4. Tel.: 06-30-966-8079

www.szazhalom.hu

ISSN szám: 2559-9860

Nyomdai munkák:

Hírhalom Egyesület, Százhalombatta

Támogatók:

Százhalombatta Város Önkormányzata

Nemzeti
Együttműködési
Alap

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapítvány

A Százhalombatta Római Katolikus Plébánia az Óvárosi Szent László templom mellett (2440 Százhalombatta, Szent László u. 62.) meghitt környezetben

urnahelyeket kínál.

Battaplébánia

Kérdéseikkel, valamint az urnahelyek megváltásával kapcsolatosan érdeklődni a Szent István Templom Irodájában lehet.
(Százhalombatta, Szent István tér 11.)

Hivatali időben:
hétfő, szerda, péntek 17 – 19 óráig,
vagy a 06-23-951-323-as telefonszámon.

Százhalom Online

KÖZÖSSÉGI, KULTURÁLIS, KÖZÉLETI MAGAZIN

ANNO

CIVIL KURÁZSI

ITT ÉS MOST

KEREKASZTAL

PORTRÉ

KULTÚRA

SZERBEK

EGYSZER VOLT

SZOMSZÉDOLÓ

ARCHÍV

Egyszer volt

Kiemelt

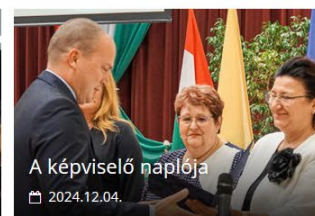
Más szemmel: Árpád-házi Szent Margit halála

2025.01.07. hírhalom

Egy lokálpatrióta emlékei XX.

2024.12.04.

A képviselő naplója

2024.12.04.

Nagyvonalakban

2024.12.04.

Kis százhalombattai
ipartörténet

2024.12.03.

Tamási József:

A Remény Éve 2025

Az ember szeret ünnepelni! Nemde? Ámbátor valljuk be őszintén, legtöbbször nem az ünnep tartalma miatt.

Kedves Olvasó! Nézz a tükörbe! Valószínűleg te is azok közé a sokak közé tartozol, akiknek az ünneplés nem jelent többet, mint munkaszüneti napot. Még csak nem is pihenőnapot, csak munkaszüneti napot, amikor nem kell megjelenned munkahelyeden, de azért pihenés helyett ezen a napon is pénzedet hajszolod. Vagy pihensz ugyan, de miből áll pihenésed? Kétszer annyit alszol mint amennyit szoktál, s ez háromszor annyi, mint amennyire szükséged lenne, bekapcsolod a tévét, és függetlenül attól, hogy mit sugároz, csak nézed, csak nézed, elalvásig.

Kedves Olvasó! Örülj, ha a tiltakozás kívánczodik ki belőled és azt mondd, te ünnepelsz az ünnepnapokon, s pihensz ugyan, de kihasználva a lehetőséget, például több időt töltesz családtagjaidal, elsősorban házastársaddal, meglátogatsz egy régi ismerőst, vagy meghívsz valakit asztalodhoz. Igen, örülj, ha így van, s veled örülök én is.

Egy valami azonban biztos! Ha ünnep van, szeretünk ünnepi asztal mellé ülni, és pedig nem csak egy meleg levesre, egy augusztus 20-án ugyanúgy, mint március 15-én, vagy karácsonykor.

Ugye, így, január 6., tehát Vízkereszt ünnepe után is ott érezzük még a finom kocsonya vagy halászlé, de főleg a diós

és mákos bejglik ízét. Szeretünk enni, inni, s legtöbbször embertársaink iránti szeretetünket sem tudjuk elképzelni etetés, itatás nélkül.

Térjünk a tárgyra! Vége a karácsonynak, szemégyűjtő helyre kerülnek a szép fenyőfák, lekerülnek a villogó izzók a házakról. De, mert szeretünk ünnepelni, már számolgatjuk a heteket, napokat, mikor jön a következő ünnep?

Ami pedig nem más, mint Húsvét, a keresztények legnagyobb ünnepe. Ugyanis hiába történt volna, amit karácsonykor ünnepünk, születése, és hiába emlékezünk arra, mi történt rövid földi élete végén, keresztre feszítésekor! Jézussal történt még valami, ami emlékezetessé teszi őt kétezer éve.

Tanítványai, a 12 apostol a halála után harmadik napon már üresen látják jeruzsálemi sírját, majd találkoznak is vele a Szent Városban, Jeruzsálemben, az Emmausz nevű város felé vezető úton, az oly kedves Genezáreti tó partján, stb.

Van okunk újra ünnepelni: Jézus feltámadt! Ezt ünnepeljük a közelgő Húsvétkor.

Már az ünnep magyar neve elárul valamit. A hús magunkhoz vétele újra engedélyezett! Igen, ugyanis előtte negyven hétköznapon és hat vasárnapon keresztül nem vesz magához húsos ételt a keresztény. Nem, a húst nem tartjuk rosszabb ételnek, mint bármi más. Csupán önmegtartóztatásból, egy parányi szenvedést önként vállalva ezzel, hogy kifejezzük a názáreti Jézus iránti tiszteletünket, imánkat, köszönetünket az ugyancsak önként vállalt szenvedéséért és a kínhalálért, amiben része volt Mária fiának, aki ezzel megváltotta a világot.

Erre a Húsvétra kezdünk készülni Vízkereszt óta. Ez a Farsang ideje egyelőre. A Farsangé, amikor a keresztény ember is meghirdeti és megéli a világ adta örömeit is. Figyeljünk fel az újraéledő természet gyönyörűségére, a tetszhalálból lassan ébredő és ágyából lassan felkelő természetre. Ez ugyanis segít hinni saját és minden embertársunk feltáma-

dásában. Legyen részünk családi, közösségi ünnepekben, rendezvényeken. Jókedvben, boldogságban. Ez a földi örömeinkbe juttatja ugyanis az odaát ránk váró boldogságot, a szentek társaságában. Igen, lehet és legyen is a mennyország előképe egy nemes módon megélt farsangi bál. Táncoló karjaink közé fogadjuk lélekben népek és nemzetek valaha is élt legnagyobbjait. Nem csak a közismert szenteket, de sokakat hivatásuk boldog megelőit, boldog édesanyákat és édesapákat, művészeket és tudósokat, az egész, szeretetben egymásba ölelkező emberiséget.

Ferenc pápa a 2025-ös jubileumi évet a remény éveként hirdette meg; az év mottójaként: „A remény zarándokai” címet választotta. A Szentatya a Jubileumi Év meghirdetésében így buzdít: „Intenzív hittel, élő reménnyel, tevékeny szeretettel készítsük elő és ünnepeljük meg a szentévet.

2025-öt írunk. Egyházmegyénk nagy püspökének, dr. Prohászka Ottokárnak jelmondata volt: *Dum spiro, spero!* Amíg élek, remélek! Reméljük, hogy idei Farsangunk örömeiben sokak rátalálnak megváltottságunk nagy örömére is!

Tamási József
nyug. plébános, c. apát

A helyi kultúra egy adott közösség vagy földrajzi terület sajátos szokásainak, értékeinek, hagyományainak, viselkedésmintáinak, művészetének, és mindennapi életének összessége. Ez a kulturális összetettség az adott közösség identitásának egyik alapvető építőköve, és meghatározza a csoport tagjainak egymással és a külvilággal való kapcsolatát.

Jankovits Márta:

A föld embere

1965., SZÁZHALOMBATTA

Markovics József szerette a földet, mint emberemlékezet óta minden őse. Apja nagygazda volt a faluban Százhalombattán. Az idők során nem sok gyermek született, így a föld egyben maradt. Jóska édesapja megtörte a hagyományt, mert három fia és egy lánya született.

Mint legidősebb fiú, már iskolás korától kijárt az apjával a határba, tavasztól ősziig. Hajnalban kelt, iskolaidőben még indulás előtt megetette az állatokat, este azzal fejezte be a napot. Két öccsét, Pétert és Andrást nemigen érdekelte a gazdaság. Péter jó fejű gyermek lévén még a nagy háború előtt befejezte a polgári iskolát és a bíró mellett, intézte a falu ügyes, bajos dolgait. András a vasúthoz ment, gondolva ott örökös állása lesz.

Jóska a szülői házban maradt, így egyeztek meg a szülők halála után. Ott voltak az istállók, a magtár hátul a Duna felé eső részen még egy nagydarab föld, ahol szérűskert és Anna Jóska feleségének a konyhakertje. Péter és András is a Fő utcán építkezett, közel egymáshoz, csak a hegy felőli oldalon. Erzsébet az egyetlen lány a családban Pestre ment férjhez, csak ritkán látogatott haza.

Ma nagy ünnepre készültek, Jóska hetvenedik születésnapjára. Ilyenkor összegyűlt az egész nagycsalád. Ez mégis csak kerek évforduló volt, így az asszonyok még az eddigénél is jobban készültek. Halászlé, rántott hal, rétes, Jóska kedvenc ételei kerültek az asztalra. Szerette a halat, de ünnepi ételnek tartotta, így aztán csak kétszer egy évbe került az asztalra: karácsonykor és a születésnapján.

Ezen a délelőttön kedvenc fehér karosszékekben ült a konyhai nagy ablaknál és elgondolkodva nézett ki az ablakon...

1914. SZEPTEMBER, SZÁZHALOMBATTA

- István jöjjön gyorsan – futott Juliska az urához, aki fura módon magázott – most hozták ezt a hivatalos levelet. Jót nem jelenthet, maga bontsa fel!

István tudta mit tart a kezében. A katonai behívót. Már július óta várták Jóskával, mikor híre ment, hogy háború készülődik. Annyit tudtak, hogy Szarajevóban egy szerb diák agyonlőtte a Habsburg trónörökösét és a feleségét, amit az uralkodó valószínű nem hagy annyiban.

- Mondja már István mi áll abban a levélben – reménykedett még Juliska, holott a szíve mélyén tudta: a behívó.

- Menni kell a Jóskának Fehérvárra, mához egy hétre jelentkezni.

- Mi lesz velünk István? Itt a gazdaság, egyedül nem fogod bírni. Az idén, már minden a helyén van, a búza, a kukorica a padláson, a bor, az alma a pincében, a krumpli a káposzta meg a zöldségek a veremben, de mi lesz utána? És ha elesik? – sírta el hirtelen magát.

- Juliska ne picsogj itt nekem, még az kell, hogy a Jóska lássa, már előtte elsíratod. Ha menni kell, hát menni kell.

István erős akart maradni a felesége, talán még saját maga előtt is, de tudta legfőbb segítőjét, a fiát veszíti el, talán örökre.

- Juliskám, itt van még a Péter meg az András. Fiatalok még, de ha nem is úgy, mint a Jóska de elboldogulnak a gazdaságban. Péternek nagyon rossz a szeme, András még szinte gyerek. Remélem én meg tán' már nem kellek a Ferenc Jóskának. Bérbe is jönnek dolgozni, főleg most, hogy a férfiak sorra kapják a behívót. Még megérjük, hogy az asszonyok fognak szántani – próbált meg tréfálkozni, de nem nagyon sikerült.

Juliska mindent összekészített, amiről úgy gondolta Jóskának szüksége lehet rá a bevonuláskor. Felső, alsóruhákat, törölközőt, szappant, borotvát. István hiába mondta, hogy a hadsereg ad ruhát, semmilyen civil öltözetet nem tarthat meg, nem hallgatott rá.

Azon a reggelen szokatlanul nagy nyüzsgés volt a faluban. A huszonhárom behívott a bíró háza előtt gyülekezett. Ott volt az egész falu. A feldíszített szekereken ünnepélyesen kísérték őket a vasútállomásra. A fúvósenekar már felsorakozott, amikor begördült a katonavonat. A sok virág alatt szinte eltűnt a hatalmas szerelvény. Az ablakokból vidáman integettek az előző állomásokon felszállók. Valami furcsa bizakodás kerítette hatalmába a búcsúzkodókat. Talán nem is lesz háború?

- Eredj fiam, búcsúzz el édesanyádtól – ölelte át István a fiát-kísírta már mindkét szemét.

- Ne búsuljon Mama, észre se veszi már itthon is vagyok.

- Vigyázz magadra fiam! – futott a kihúzó szerelvény után – írjal – kiabálta, de a kerek csattogása elnyelte sírásba fúló hangját.

1915-1918., DOBERDÓ, OLASZORSZÁG

Jóska ezrede 1915. május végén érkezett meg az olasz frontra. A doberdói vasútállomásig vonaton szállították az alakulatot, onnan gyalog kellett indulniuk teljes menetfelszereléssel a több mint harminc kilométeres útra. Nyár közeledtével már igen forrón sütt

a nap. Mindig csak felfelé vezetett az út hol erdős, hol kopár tájakon. Másfél nap alatt érték el a tábor, ahol jobb híján sátrakat vertek fel. Az olaszok már előzően szétlőtték az itteni lakosok házeit, a viszonylag épen maradtakba a parancsnokságok, a hadtáp, a műszaki és az egészségügyi alakulatok költöztek. Nyáron még jó sátorban aludni, de mi lesz télen? Vajon milyen sors vár rájuk? Ezek a gondolatok foglalkoztatták a katonákat. Jóska feljebbvalója egy Dr. Sárosi nevű, civilben orvos volt, aki századosként szolgált a hadseregben. Már Székesfehérváron találkozott vele, mikor a 17. népfelkelő gyalogezred II. zászlóaljának 7. századába került. Először a szerb frontra majd Olaszországba vezényelték őket. A régi ismeretsegre tekintettek Jóskaival többször elbeszélgetett a százados, bár nem igen lehetett barátságosnak tekinteni. Az embereit azonban, ahogy a lehetősége engedte, kímélte.

- Százados úr, vajon mennyi ember gyűlt itt össze? – kérdezte egy aránylag nyugalmas napon Jóska.

- Úgy hetven-nyolcvanezer – hangzott a válasz.

- Vajon mennyien térünk ebből haza?

- Ne ezen járjon az esze katoná! Ne kezdjen el siránkozni, mert annak nem lesz jó vége! Leléphet! Készüljön, mert holnap vége a „nyaralásnak”, megyünk vissza az első vonalba. Ott majd nem lesz ideje gondolkodni. Két dolga van. Lőni és lehetőleg életben maradni.

A százados szánakozva nézett a fiatal katona után. Pár hét alatt Jóska, ahogy a többiek is beleszokott a lövészáróéletbe. Az otthoni dolgokat lassan elmosta a folyamatos életveszély, az állandó készenlét, a kialvatlanság, a mosakodás hiányától az állandó viszketés. A szagokra Jóska már otthon is különösen érzékeny volt, kivéve a tehénistálló és a lovak egészséges szagát. Itt a halottak édeskés bűze és a latrinák elviselhetetlen bűdössége folyamatos szenvedést okozott neki. Alig várták a váltást, amikor megfürödhettek, tiszta ruhát vehettek fel. Akkor adták le a tetűkkel tele, hetek óta le nem vett fehérneműt.

Az idegörlő napokat, hónapokat csak az otthonról kapott levelek tették elviselhetőbbé. Jóska gyakran elővette, és már rongygyá olvasta mindegyiket. Sokszor hetek múlva érte el őket a tábori posta. Már teljesen valószínűtlennek tűntek az otthoni megszokott dolgok. Az állandó ágyúzás, a halott bajtársak, a sebesültek rettenetes jajgatása még a legedzettebb katonák idegeit is megviselte. Jóska soha nem volt katona, míg be nem hívták, de megvolt benne az erős, egészséges túlélési ösztön. Mikor jött a gránát és abból volt

naponta harminc-negyven, behúzta a fejét, keresztet vetett, megköszönve, hogy életben maradt. Még otthon az anyjától látta, hogy az minden villámláskor, ézengéskor, ugyanezt tette. Legjobban a repülőktől félt, mert attól a lövészárók sem védett. 20-25 méterig is leereszkedtek, válaszul azonnal megszólaltak a lövegek, akár hajnali három órákor is. Csak az eső meg a köd hozott egy kis nyugalmat és csendet, mert olyankor, nem szálltak fel a repülők. Egyébként pokoli volt a zaj, mert a hegyek visszhangozták a lövéseket.

1917. júliusában folyamatosan esett az eső. A kenyérfejadag már csak negyed kiló volt, az is kukoricából. Az élelem egyre gyatrább. Jóska egy nap arra ébredt, hogy nyelni is alig tud, úgy fáj a torka. Már a kavernában, ami némi biztonságot jelentett, a priccs és a takaró is átmedvesedett az állandó esőtől, Jóskaéknak mégis melege volt. Addig forgolódott, nyögött, míg Szoboszlai Vili, az Ercsiből bevonultatott fiú megelégtelt. Már hónapok óta harcoltak együtt, éltek át a mindennapi életveszélyt. Itt a Doberdón találtak egymásra, emlegetve a közös ismerősöket. Jóska átjárt az ercsi búcsúba minden augusztus 15-én, Vili meg Battára László napkor. Otthon nem találkoztak, de hamar kiderült vannak közös barátai.

- Mi van Jóska? Annyit nyögsz, hogy gyötrelmem hallgatni. Rosszul érzed magad?

- Nagyon meleg van itt Vili. Folyik rólam a víz, a torkom is fáj.

- Akkor beteg vagy te barátom. Olyan hideg van itt, hogy még a fogam is vacog. Megyek, hívom az orvost.

- Dehogy hívod, főzzél teát, majd attól jobb lesz. Anyám is mindig azt főzött, ha betegek voltunk. Nem szaladt rögtön orvosért, aki úgylis csak Érden volt.

- Azért én mégis megyek a százados úrért. Akkor otthon jó bőrben voltál, most meg nézd meg magad, de engem is. Már lötyög rajtam az egyenruha.

Dr. Sárosi százados komoran nézett Jóskaúra.

- Maga aztán jól elkapta katoná. Tüdőgyulladás. Remélem, van, aki imádkozik magáért, mert alig van gyógyszerünk. Már csak az erejében bízhatunk. A golyó meg a repesz eddig elkerülte, nehogy egy tüdőgyulladás vigye el.

- Igenis százados úr – próbált Jóska mosolyogni de az nagyon halványra sikerült.

Már ősz volt, mire Jóska annyira összeszedte magát, hogy visszakerült az első vonalba. A tábori kórházban kicsit jobb ellátást kaptak a betegek meg a sebesültek. Néha még tej is került a reggeli kenyérhez. Szabályszerűen jelentkezett a századosnál, aki annak idején a kórházba küldte.

Szerencsés maga katoná. Nem hittem, volna, hogy túléli. A Vili barátjának nem volt ilyen őrangyala. Alighogy magát elvitték telibe találta egy akna a kavernát.

„Olaszország 1915. évi hadba lépése óta szinte csak állóháború dúlt az Alpokban. Tizenkét ütközet volt az Isonzó folyó környékén. 12 lényegében sikertelen próbálkozás, arra, hogy az olaszok ostrommal elfoglalják az osztrák határhegyeket. 1917-ben, a 12. azaz utolsó isonzó csatában a központi hatalmak megverték az olaszokat és majdnem Velencéig nyomultak előre.” (A magyarok krónikája)

1918-1919., SZÁZHALOMBATTA

Jóska szeretett az ablak mellett ülni a vonaton a menetirányban. A katonák mellette ölelgették egymást örömben, hogy vége van a háborúnak. Ez az eufória már 1918. október 28.-tól tartott, amikor is az ellenfelek letették a fegyvert és november 11-én fegyverszünetet kötöttek. A hadsereg nem tévovázott sokat, a katonákat bevagonírozták és 14-én már egy rozoga mozdonnyal a magyar

határra értek. Mindenfelől érkeztek a vonatok, az átszállásra várva az egész éjjelt a váróteremben töltötték a hazainduló katonák. Jóskának nem volt kedve részt venni az örömben, amibe azért némi keserűség is vegyült. Akkor 14-ben még bizakodva indultak a harctérre, hittek a győzelemben, de most a sok szenvedést, a veszteséget hiábavalónak érezték. Jóska november 16-án reggel 6 órakor ült fel Dombóváron a hazafelé tartó szerelvényre. Az átlomáson még kaptak egy korai reggelit, bográcsban főtt gulyást igazi kenyérrel. A háború alatt Jóska egyszer jöhetett haza szabadságra, de akkor tudta vissza kell mennie. Most ahogyan lassan begördült a vonat a battai állomásra fogta fel, vége, vége a háborúnak. Kiállt a vonat lépcsőjére, ahol lassan belepte az egyre sűrűbben hulló hó.

Jóska nem sokat mesélt az elmúlt évekről. Juliska hiába faggatta, inkább magába zárt mindent. Annyit, mondott, hogy tüdőgyuladást kapott, amiből szerencsésen felgyógyult. Az apja nem igen kérdezte, úgy gondolta majd elmondja, ha itt lesz az ideje. Látta a fián, hogy nem ugyanaz az ember jött vissza, aki elment. Keserűbb, magába zárkózóbb lett. Azelőtt sem beszélt sokat, de most kifejezetten hallgatag lett. Tette a dolgát, ahogyan régen, de valahogy a lélek hiányzott belőle.

Alig múltak el az ünnepek, mikor Péter és András ágynak esett.

- István, azonnal fogja be a lovakat és induljon Édre az orvósert. Mindkét fiú, merő forróság. Addig teszek rájuk hideg vizes borogatást.

Istvánnak nem kellett Édre mennie, mert meglátta az orvos kocsiját a Fő utcán, ahol már jött is ki az egyik házból.

- Doktor úr, szerencse, hogy itt találom, beteg a két fiatalabb fiam. Lázasak, nagyon rosszul vannak.

- Dehogy szerencse ez István, ez bizony járvány.

- Járvány? Milyen járvány?

- Influenza. Nagyon gyorsan terjed, azért vagyok itt. Már éjszaka óta járom a falut, de Érdén is rengeteg a hívás. Megnézem őket, írok fel gyógyszert, majd váltsa ki, de semmit nem ígérhetek. Rengetegen haltak már meg. Senkit nem kímél a betegség. Hirtelen felszökő láz, erős fejfájás, végtagfájdalom, esetleg orrvérzés. Azt mondják Spanyolországból indult el, ezért nevezték el spanyolnáthának. A legveszélyesebb a tüdőgyulladás. Akár órák alatt végezhet azzal, aki megkapja.

- Doktor úr, a Jóska most jött haza az olasz frontról. Hetekig feküdt tüdőgyulladással, de most nem betegedett meg. Lehet, hogy már ott elkapta?

- Nem tudom István. Valószínű először a hadseregben fertőzöttek meg, onnan hurcolták haza. Rengeteg katona halt meg. A maguk Jóskája szerencsés, hogy túlélte.

Remélem a fiúk is – de ezt már csak magában gondolta.

A spanyolnátha a föld első és egyben legpusztítóbb világméretű járványa volt. A föld teljes lakosságának 20-40 százalékát betegítette meg. Már 1918-ban több áldozatot követelt, mint az egész első világháború. A halottak számáról különböző becslések születtek. A legyszerényebb becslések 20 millió áldozatról, a legmerészebbek 50 esetleg 100 millióról szólnak. Az első hírek Spanyolországból érkeztek, valószínű innen kapta a nevét. A háború idején a lövészárkokban ezerszámra haltak meg a katonák, ehhez képest nem figyeltek az esetleg előforduló betegségekre, ezért sem a hadsereg, sem a sajtó nem foglalkozott vele. Amikor a civil lakosságra is áttért már késő volt. Viharos gyorsasággal terjedt és nem volt ellenszere.

Százhalombattán, ahogyan mindenütt sokan estek áldozatul a járváynak. Fiatalok, idősek, gyerekek, senkit nem kímélt. Juliska minden nap hálát adott a Jóistennek, hogy mindkét fiát megkímélte a spanyolnátha. Jóska meg sem kapta, vagy már túlesett rajta, erről sokat beszélgettek Istvánnal.

- Jóska erős mind a föld – mondogatta gyakran az édesanyja – csak ne lenne ilyen búvalbélelt. Ideje lenne házasodnia.

- Te asszony – ijedt meg az ura – nehogy ilyesmin járjon az eszed! – Majd talál magának asszonyt, ha eljön az ideje. Eszedbe se jusson beleszólni.

Juliskának nagyon is eszébe jutott, de hallgatott róla. Már ki is nézte a lányt, akiről tudta jó felesége lenne a fiának. Nem volt nagyon szép, de erős, dolgos. Az anyja régen meghalt, ketten az apjával vitték a gazdaságot. Több hold föld, tehenek, lovak, minden volt, aminek lenni kellett. A lány már hajnalban fejte a teheneket, készítette apjának a reggelit, aztán indultak a földekre. Készített túrót, tejfölt, sokan jártak hozzá tejért. Ami maradt azt szombaton kivitte az érdi piacra.

Ezek ketten a Jóskával nagyon összeillenek. A föld embere meg az asszonya. Ki tudja idővel, mire jutnának.

Juliska minden évben már jóval a halottak napja előtt készült, hogy az őszirozsák kellő időben virágozzanak. Szeptember második hetében beköltözött a nyári konyhából a nagyházba, hogy védett helyen régi teknőkben, dézsákban félőn nevelhesse a temetői virágokat. Hideg időben még be is gyújtott a nyári konyhában, nehogy a fagy tönkretegy a bimbókat. Halottak napján aztán az egész család kiment a temetőbe és a már előzőleg megtisztított sírokra szépen elrendezte a virágokat és a mécseket. Este aztán újra kimentek csodálni a sok száz mécses reszkető fényeit. Itt nyugodott Juliska és István egész családjával nemzedékekig visszamenően. Ezek a napok a nyugalom és a béke napjai voltak minden évben.

Péter nagy hírrel jött haza a községházáról november első napjaiban.

- Papa, Mama nemrég kaptuk a bejáróktól a hírt, hogy forradalom van Pesten. Mama, a maga kedvenc virágjáról nevezték el őszirozsák forradalomnak. Ma hivatalosan is értesítették a bírót a fejleményekről.

- Fiam, micsoda fejleményekről, hisz most ért véget a háború? A Jóska épphogy hazaért – kesergett Juliska.

- Nem tudom Mama, legyen türelemmel. Hamarosan kiderül, mit akarnak.

István még emlékezett, mit meséltek esténként a családban. Majdnem mindig ugyanazt, a föld, az állatok, az időjárás, a termés. Százszor hallotta, hogyan jutottak a földhöz. Akkoriban még a török idők után jöttek Battára egy szinte üres faluba. A földeknek sem volt gazdája, így elfoglalhattak bármennyit. Termeltek is a hegyen kukoricát, szőlőt, az állatoknak takarmányt. A Duna parton búzát, kukoricát, de volt földjük Ercsi felé az Alsószőlőben is. A réten a faluból kivezető út mellett legeltek a falu tehenei. Ez a jó világ nem tartott sokáig mesélte István is a családnak, mert a török után visszajöttek az eredeti földesurak. Az ilyen kisbirtokok, a nagybirtokok szorításába kerültek. Ennyi sok évtized alatt hol visszakövetelték, hogy a föld az övék volt a jó ügyvédjeikkel, hol itt-ott barázdákkal arrébb szántottak. István már nem kisbirtokos volt, mind az elődei, hanem nagygazda, pár hold földdel.

- Na apám, kiderült mit is akar az új hatalom. Földosztás lesz. A Képviselő testület már meghozta a határozatot. A község csatlakozik a Magyar Nemzeti Tanácshoz, de azt is beleírták, hogy addig támogatják, ameddig tevékenysége Magyarország ezer éves alkotmánya, területi épségének megóvása, a béke, a közrend vala-

mint az emberi jogok megóvására irányul – ez áll benne.

- Nem tudom fiam, de nem nagyon hiszek én ebben a földosztásban. Az urak nem engedik ki a földet a kezükből, hiszen minden egyes barázdához körömszakadtáig ragaszkodnak.

Pár hónap alatt kiderült, hogy ez a tanács nem a nemzet érdekeit képviseli, ezért a falu vezetői kiléptek belőle. Várakozó álláspontra helyezkedtek. Így érkezett el 1919. március 21.

Százhalombatta nemzetiégi falu lévén évente választott bírót, egyszer szerbet, egyszer magyart. Ebben a megváltozott helyzetben szerb származású ember töltötte be a bírói széket. Becsülték a faluban, ezért is választották bírónak. Nem nagyon örült a megasztetetésnek, de nem volt választása, el kellett fogadnia.

A Magyar Nemzeti Tanácstól megvonták a bizalmat, úgy gondolták, időlegesen megszüntetik a közigazgatási feladatokat. 1919. március 21-től azonban megváltozott a helyzet. A bíró és a képviselő testület tagjai teljesen értetlenül fogadták az új központi rendeletek előírásait. A képviselő testület helyett vagy mellett direktóriumi tagokat kellett választani, de ez senki előtt nem volt világos.

Három hónap alatt háromszor is tartottak direktóriumi választásokat. Sok jelölt nem kapott elég mandátumot, végül 1919. július 20-án megalakult 17 fővel. A tagok többször cserélődtek, mert a megyei vezetés nem volt elégedett a direktorium munkájával. Nem is értették, mit követel tőlük a Kommunisták Magyarországi Pártja. Nemcsak a lakosok, de a képviselő testület tagjai sem értették igazán a szavak jelentését. Nem bíztak ebben az új pártban még azok sem, akiket megválasztottak direktóriumi tagnak. Eddig semmilyen pártnak nem voltak a tagjai, csak túl akarták élni ezt a számukra idegen és érthetetlen időszakot. Még a fizetésüket sem vették fel, és elutasítóan viselkedtek a vörösörség ide rendelt tagjaival. A szerb községi bíró, akit már több alaklommal megválasztott a falu 1919. augusztus 12.-én lemondott tisztségéről, mert úgy gondolta saját hibáján kívül, de nem tudta megóvni, a falut.

A falusi gazdaembernek, ha tél, ha nyár, őszi vagy tavasz mindig van munkája. Tavasz a szántás, vetés, nyár az aratás, őszi a kukoricaszedés, a szüretelés időszaka. Télen is, ha hó borítja a földet, az állatokat etetni kell, esténként morzsolni a kukoricát, disznót vágni.

Azon a forró júliusi estén vacsorához készülődött István és Juliska. Hamarosan Jóska is beállt a szekérrel az udvarba, de nem jött egyedül.

- Jó estét mindenkinek – köszönt illedelmesen a vendég, aki nem volt más, mint a bíró – tudom, hogy vacsoraidőben nem illik zavarni, de fontos dologban járok. István hozzád jöttem meg a Jóska-hoz.

- Üljön már le szomszéd! – kínálta helyet Juliska, szaladva a pohárért – el ne vigye az álmunk!

- Köszönöm Juliska a szíves kínálást, el is fogadom, de nem akarok sokáig zavarogni. Nagy gondban vagyok – fordult a bíró a férfiakhoz – itt ez az új rendelet a direktóriummal. Én sem értem mi ez, de meg kell lenni. Arra kérek benneteket, jelöltessétek magatokat.

- Hallottam róla – felelt István – de én soha az életben nem politizáltam. Az apám mindig azt mondta: „Fiam, semmilyen pártba nem lépjél be, mert a politika, az urak dolga.” Ehhez is tartottam magam.

- Értem én István, de most úgy gondolom nagy a baj. Alig éltük túl a háborút, most egy megváltozott világban csak egymásra számíthatunk.

István sokáig nem tudott elaludni a bíró látogatása után. Jós-

ka kerek-perec megmondta, hogy semmilyen direktóriumban nem vesz részt. Az apja végül is indult a választáson de július 20-án nem nyert mandátumot, aminek nagyon örült. A bírót nem hagyta cserben, de mégsem lett direktóriumi tag. A bíró bár tisztában volt, hogy semmit nem tehetett, hogy megkímélje a falut a vörösörség parancsnokának és a politikai megbízott zaklatásától, amiben a direktorium legtöbb tagja támogatta, végül a lemondás mellett döntött, ami szinte példátlan volt, megmutatva felelősségérzetét, bár semmilyen nem volt hibás.

1921. SZÁZHALOMBATTA

Kántor Anna, egyedül nevelte két gyerekeit. A férje ottmaradt valahol Gorlicénél az orosz fronton. A Fő utcán szülei régi házában lakott, a hegy alatt. Szeretett itt lakni, mert a védve volt a hideg, a fagyos téli szelek ellen. Más is így volt vele, ezért nem építkeztek fent a hegyen. Egy ideig még reménykedett, hátha tévedés történt, de három év múlva belátta, hogy hiába várja haza az urát. Egyedül maradt a világban, bár sok unokatestvére élt a faluban, de a két fiúnak bizony hiányzott az apai kéz. Kérőkben nem lett volna hiány, mert Anna híres volt a főzési, de főleg a sütési tudományáról. Szívesen hívták esküvőkre, még a gróf is vele készítette el az ünnepi vagy a vendégváró süteményeket. Krémestől is annyit süttött, hogy beborította az egész nagy asztalt. Anna volt az, aki mindent tudott, így vélték a falusiak. Gyermek született, a bába után őt hívták az asszonyok, ha gondjuk volt. Fiatal, idős hozzá szaladt tanácsért, ha valamit nem tudtak eldönteni: „Majd az Anna megmondja” és így is lett. Anna ismerte a Markovics Jóska-t, hiszen nem messze laktak egymástól. Vasárnaponként a templomban látták egymást. Jóska-nak mindig volt valami ürügye, hogy megvárja, amíg Anna kijön a templomból. Az anyja örökké azt hajtogatta, hogy „végül öreglegény maradsz fiam, ideje már házasodni. Örökké csak a föld meg a föld, így nem lesz gyereked.” - „Hagyjon már ezzel Mama! Folyton ezzel jön.” - vonogatta ilyenkor a vállát. Eddig Jóska nagyon jól megvolt magában. Föztek, mostak rá otthon, eszébe sem volt házasodni, addig, míg fel nem figyelt az Annára. Soha nem hallott róla semmi rosszat, még a falusi szokásos pletykák sem kezdték ki az asszonyt.

Azon a május 13-án nagy ünnepre készült a falu. A délelőtti nagymise után, úgy esett, hogy együtt jöttek ki a templomból. Jóska zavartan gyűrögette az ünnepi kalapját, aztán hirtelen elhatározta magát és Anna elé állt.

- Szervusz Anna – köszöntötte illedelmesen.

- Szervusz Jóska – pirult el az asszony, mert tudta most valami meg fog változni. Várta már egy ideje, hogy a férfi lépni fog, látta a tekintetén.

- Aztán hogy megy a sorod, így egyedül?

- Köszönöm megvagyok. Jó az Isten, megsegít valahogy.

- Nem lehet könnyű két ilyen eleven fiúval.

- Elevenek az igaz, de jó gyerekek azok. Segítenek az állatok körül. A földet kiadtam művelésbe, azzal nincs gondom.

- Tudod Anna, azt szeretném kérdezni, hogy eljőnnél-e velem délután az ünnepségre. Tudod, ma van a bérnyálás. A Kéri Nándor plébános úr, fogadja Prohászka Ottokárt, a megyéspüspököt. Az egyik unokaöccsémnek én leszek a bérnyalásvezetője. Utána az iskolában lesz az ünnepség a Tutus tanítóm néni szervezi. Eljőnnél velem?

- Eljövök Jóska, de tudod, hogy ez mit jelent.

- Tudom Anna. Jól meggondoltam én ezt. Még ma elmondom otthon, ne másától tudják meg.

Jóska rosszul ismerte az anyját, ha azt gondolta újdonsággal áll elő a fia. Már régóta figyelte kettőjüket, de Istvánnak nem szolt,

tudva ilyesmire úgyszincs szeme. Vasárnap is a konyhában terített, csak ilyenkor hófehér damasztabrosszal takarta le az asztalt. A „fiúk” már külön költöztek, nem messze otthonról, de Jóska, családja nem lévén még mindig hétköznapi, vasárnap ott ebédelt az anyjánál. Végül úgy döntött, külön épít magának kis házat a szülei telkén, így ha házasodnék, közel lenne mégis külön.

Névnapi, születésnap, karácsony, és húsvétkor terített csak Juliska az „ebédlőben”, amit régen falun tisztaszobának hívtak, mikor összejött az egész család. Most is, mint minden vasárnap, húsleves főzött, meg pörköltet nokedlivel. A harmadik lehetett rántott, sült vagy töltött hús, de az első kettő nem maradhatott el.

Kíváncsian várta, hogy Jóska mikor hozakodik elő a mondandójával, mert látta őket a mise után komolyan beszélgetni.

- Papa. Mama, mondani akarok valamit – kezdte, otthagyni még a süteményt is.

- Mondjad fiam, látom, nehezedre esik! – bátorította az anyja.
- Megházasodom.
- Na hála istennek fiam, már azt hittem valami baj van. Itt az ideje.

- Igen mama, de nem tudja, kit akarok elvenni!
- Hát az Annát a két gyerekével fiam. Azt gondolod, vak vagyok talán?

- Ti miről beszéltek asszony? – csodálkozott István.
- Arról Papa, hogy a Jóska elveszi az özvegy Annát a két fiával. Aztán mit szól hozzá?

- Mit szólok, mit szólok? Nem én veszem el. Elég öreg már a fiam, biztosan tudja, mit akar. Rendes asszony a Anna, jó felesége lesz a Jóskának.

Juliska mást szánt a fiának, de úgy gondolta inkább házasodjék meg, minthogy öreglegény maradjon. A faluban sok asszony maradt férj nélkül a háború után, így aztán Jóska nem az egyetlen volt, aki özvegyasszonyt vett el. Nevelték a gyerekeket, együtt a közösen születettel. Egy év múlva tartották meg az esküvőt, de a közös gyermek csak nyolc év múlva jött a világra, amikor már nem is várták. Megszületett a világító kék szemű kislány, Ágnes. Az apja nem is bánta a lányt a két fiú mellé. Időskorára lesz, aki ápolja – mondogatta.

Jóska volt a legkisebb termetű a három Markovics fiú közül, de a legerősebb is. Erős, mint a föld, amit annyira szeretett, és amiből merítette minden erejét. Szántott, vetett, aratott, mint minden őse századokon át.

1922 – 1924., SZÁZHALOMBATTA

A falu épphogy kiheverte a háborút, a spanyolnáthát, elszírták a holtakat, átvészelte a zűrzavaros időszakot a direktóriummal, a vörösörséggel, mikor új fenyegetettséget kellett átélnie. Amikor a szovjet módra létrejött kormány megbukott, most másfelől jött a baj. A Belügyminisztérium felderítő és nyilvántartó testületet hozott létre, „T” megjelöléssel. Munkatársait kiküldte a falvakba, kiemelten ahol több nemzetiség lakott együtt. Az évszázadok alatt a régi gazdagság, a földek miatti sérelmek lassan feledésbe merültek, mikor közbeszólt a politika. A szerbek a török elől menekülve egy üres falut találtak, így aztán minden központi telek a tulajdonukba került. A később betelepedett magyarok a külső részekre szorultak. Ez elkerülhetetlen ellenségeskedést váltott ki, de a 19. század végéig, az emberek békében éltek egymással, ki-ki a saját hitét gyakorolta, megtartva a saját ünnepeit. Nagyobb verekedésre sem került sor, néha a legények pár pohár pálinka vagy bor után összeverekedtek a háborús emlékeiken, vagy lányokon a kocsmában, vagy a bálokon, határviták is akadtak de vér nem folyt.

A háború kitörése, amiért a szerbeket okolták nem javított a két együtt lakó nép viszonyán, bár alapvető incidens nem történt, inkább a magukba zárkózás volt megfigyelhető. A háború ugyanúgy követelt szerb, magyar, cigány, áldozatokat is, de a régi jó viszony már nem állt helyre.

1922-ben külön „T” megbízottat küldtek Százhalombattára, hogy foglalkozzon a nemzetiségi mozgalmakkal, bár mint később kiderült nem is volt semmiféle mozgalom. A megbízott röpiratokat keresett, titkos ügynök jelentett a „battai hangulatról”, megvádolva a pópát, hogy vendégségben volt nála a szerb követ, és ki tudja, milyen összeesküvésben vesz részt. Később a székesfehérvári államrendőrség főkapitánya nyomozást rendelt el ez ügyben, amely megállapította, hogy a szerb pap a magyar lakossággal nagyon jó viszonyban van, sőt a gyermekeit a magyar iskolába íratta. A régi bizalom azonban elveszett.

Jóskának és a szerb Nikolának egymással szemben volt a földje fent a hegyen. Jóska főleg kukoricát vetett, közéje meg egyik sorba fehér, a másik sorba tarka babot. Az úthoz közel pár ágyást megtartott krumplinak, sárgarépnának, zöldségnek. Nikola jobban szerette a szőlőt, értett is hozzá. Gyümölcsfát is ültetett, főleg őszibarackot. Dél körül sokszor együtt ültek le ebédelni, egy hatalmas fa alatt a Jóska földjén. Ezen a napon is, mikor látta a másik igen csak hallgatag.

- Valami gondod van Nikola? Látom nagyon bűnnek éreztetted a fejed.

- Van bizony Jóska, de majd megoldom.
- Titok, vagy beszélhetsz róla?
- Végül is mindegy, mert nemsokára mindenki tudni fogja. Úgy határoztuk az asszonnyal, hogy elmegyünk.

- Elmentek? Aztán hova az Istenért?
- Megyünk, vissza az óhazába.
- Szerbiába? De hát már több száz éve éltek itt. Nem ismertek senkit ott.

- De igen, még vannak rokoni szálak talán, de ha nincsenek akkor is megyünk. Itt lassan elfogy a levegő körülöttünk. Te meg én még jó viszonyban vagyunk, de ki tudja meddig. Látod, mi folyik a faluban. Feljelentések, ellenőrzések. Ígérték a földosztást, abból sem lett eddig semmi. Tudom, hogy te katolikus vagy, de a neved Markovics. Ki tudja, mikor kell igazolni a származásodat? Honnan is jöttetek?

- Az öregek úgy mondták, Dalmáciából.
- Na látod!
- De akkor is. Mi már a nyelvet sem tudjuk. Én innen sehova nem megyek, akármilyen lesz is, de neked, mi lesz a házzal, a földdel, a jószággal?

- Átíratjuk az itt maradt rokonokra. Nem akarunk visszajönni.
- Jól meggondoltad ezt Nikola? Bele az ismeretlenbe?
- Úgy tudom, már intézik a kitelepedést. Akik eddig együtt laktak, egy faluba kerülnek ott is, azt ígérték.
- Akkor minden jót Nikola! Remélem, nem fogsz csalódni. Hát Isten áldjon!

Így is történt. 1921. és 1924. között huszonkét család vándorolt ki az óhazába, Nikola és a családja is. A nemzetiségi falvak közül a legtöbb Százhalombattáról települtek ki. Az itt maradtak száma nagyon lecsökkent, a verekedések elmúltak de kialakult valamilyen passzív ellenállás, ami csak nagyon sokára oldódott fel. Addig szinte ismeretlenek voltak a vegyes házasságok, de idővel gyakorivá vált és elkezdődött, ha lassan is az asszimilálódás.

(folytatjuk)

Beszélgetés Németh Istvánnal (XXI. rész)

Egy lokálpatrióta emlékei

Kamaszkortól a felnőttkorig (folyt.)

A közelmúlt emlékeiben elérkeztem egy olyan témához, amit akár a 2013-ban történtek között is elbeszélhettem volna, de úgy érzem jobb, ha most írok róla egybe-függően és folyamatában. Ez a történet sok éven át zajlott, rengeteg energiánkat és pénzünket felemésztette. Pedig akár sikertörténet is lehetett volna, és, hogy miért nem az lett, erről fogok írni.

Ez a dolog pedig, hogy tovább ne csigázzam az olvasó kíváncsiságát, a Szent István templom felújításának folyamata. Mióta a templom felszentelése megtörtént – 1996. augusztus 19-én - és a hívek hitéletének központjává vált, rengeteg építési hiba jelentkezett. A beázások, elektromos meghibásodások, a fűtési rendszer nem jó működése, a hőszigetelés, a nyílászárók helytelen megválasztása. A templom és környékek nem megfelelő vízelvezetése napi gondokká váltak. A hibákat megpróbáltuk kijavítani, természetesen nem generálisan, mindig a legsürgetőbb hibákra igyekeztünk megoldást találni, anyagi lehetőségeink függvényében, Próbálkoztunk a kivitelezővel szavatossági hibákat kijavíttatni. Egy ideig próbáltak segíteni rajtunk, de ők is felületes, saját részükre is költségkímélő megoldásokba bocsátkoztak. Visszaütközött a nagyon gyors, költségkímélő felépítése a templomnak.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy az építési engedély kézhezvételétől a felszentelésig csak 14 hónap telt el – 1995. május 28. – 1996. augusztus 19-ig.

2013 tavaszán és nyarán igen sok alkalommal ült össze plébániánk képviselő testülete, mivel a százhalombattai önkormányzat részéről megjelent egy beruházási igény a CBA üzletház megépítésére, amit a lakosság is várakozással támogatott. Ennek elhelyezésére az Önkormányzat a Szent István templom, az Erkel Ferenc körút és az Arany János utca határolta rendezetlen területet kívánta felhasználni. Ezen területbe esett 1345 m² az egyházunk tulajdonában lévő területből. Ezzel a 4956 m² ingatlanunk 3611 m²-re csökkent volna.

A terület adás-vételének felvetése előtt

a plébániánk képviselő testülete már tárgyalta egy közösségi ház építésének lehetőségét. Ez úgy merült fel, hogy szervezésünkben sok kulturális esemény történt és úgy tapasztaltuk, hogy a híveknek és a város lakosságának a jövőben is igénye lesz hasonló programokra. Azt is tudtuk, hogy maga a templom nem válhat kulturális intézménnyé. Az ART Sacra szervezésében előfordult, hogy Palya Bea az oltártól két méterre – amúgy kiváló előadásban – megátkozta szeretőjét annak hűtlensé-

állításokat, zenei és irodalmi esteket lehet tartani, vagy akár filmvetítéseket lehet rendezni. Non-profit alapon működtetve, esküvők, családi összejövetelek megtartására is alkalmas térre gondoltunk. Erre tett lépéseket a képviselő testületünk.

Mátyás atyának volt egy közhasznú alapítványa – az Összefogás a Magyar Családokért –, elgondolásunk sok esetben egyezett az alapítvány céljaival. Az alapítvány a pénzügyi segítség lehetőségét is felvetette, hiszen plébániánk nem rendel-

A Szent István templom és környéke 2012-ben (Fotó: Google Earth)

gért. Rajkó Félix pedig a tőle szokásos exhibicionista, nagy térélelő mozdulataival improvizált hegedű játéka közben kísérletet sem tett akár egy gesztus erejéig arra sem, hogy alkalmazkodjon a helyhez, ahol van. Az előadásuk bárhol megállta volna a helyét, de a templomunkban disszonáns volt.

Közösségünk egy olyan, a templom mellett lévő helyiség létrehozásában gondolkodott, ahol kulturált körülmények között eltölthetnek fiatalok, hívők és nem hívők egymással pár órát, ahol nívós világi ki-

kezt jelentős pénzeszközökkel. Előzetes tárgyalásokat folytattunk az Önkormányzattal. 2013. augusztus 14-én elkészült egy megállapodás a telekhatár rendezéséről, amely az Önkormányzat részére átenged 1345 m² területet 20 millió forint vételárért. Azzal a kikötéssel, hogy a vevő felépített egy maximum 300 m² alapterületű közösségi épületet, amennyiben arra legalább 50 %-os külső támogatási forrás rendelkezésre áll. A képviselő-testületünk ezzel a tartalommal szavazta meg az adás-vételt. Azonban ez a szerződés nem lett aláírva

az Önkormányzat részéről arra hivatkozva, hogy az eladó nem szabhat olyan feltételt a vevő részére, aminek megvalósítása kétséges.

Illéssy Mátyás atya 2013 október végén összehívta az egyházi képviselő testületet, amelynek tagjai a következők voltak. Brüchner Dénes, Kanicsár Jánosné, Magyar Jánosné, Mikulásik Ágnes, Mikulásik Gábor, Németh István, Strauszné Könözi Veronika,

rultunk az adás-vétel lebonyolításához. Most már csupán egy szóbeli ígérvény volt, hogy a közösségi ház későbbi megvalósításához majd hozzá fog járulni az Önkormányzat. 2013. december 16-án aláírtuk az adás-vételi szerződést.

A következő időben előkerült egy meg nem valósult, Makovecz Imre által megrajzolt kiegészítő terv a templom járulékos építményéről. Ez megteremtette annak

kálatok elindítását.

Mátyás atya járta a hivatalokat, hogy ne feledkezzenek meg rólunk. A Miniszterelnökség sürgette a végrehajtást és példákat sorolt fel, hogy más helyeken már milyen előrehaladott munkálatok folytak. A mi képviselő-testületünk pedig már el se hitte, hogy itt állami finanszírozással akár csak templomi felújítás történhet valaha. Több képviselőnk csalódott Mátyás atya ez irányú munkájában. Három éve e témában senkinek nem volt sikerélménye és a gyűlő papírokon kívül nem történt semmi.

2017. január 7-én érkezett egy levél az Önkormányzattól, amelyben úgy foglaltak állást, hogy a templom és a főtér rendezett építészeti együttesének megőrzése kiemelt cél. Az építészeti együttes megbontására, a tulajdonviszonyok megváltoztatására jelenleg nem látható a rendelkezésre álló feltételrendszer, és remélik, hogy az egyházközség és az Önkormányzat számára egyaránt megfelelő – a lakosság megelégedésére szolgáló – megoldás fog születni.

2017. március 28-án egy kora délutáni órában mégis történt egy lényeges tanácskozás a hittan-teremben. Időben meg volt hirdetve, mégis többen távol maradtak, talán a szokatlan időpont miatt. A Miniszterelnökségtől Latorcai Csaba volt jelen. Azért jött, hogy meghallgassa az Önkormányzat véleményét a bővítésről. Minket pedig felkért, mondjuk el elképzeléseinket, hogy szerintünk a tervek hogyan tudnának megvalósulni. Az Önkormányzat részéről megjelentek: Oláh Zoltán főépítész, Szabó Zoltán, Szalai Attila, Kovács Lajos, Papp Miklós és Klimsa Arthur önkormányzati képviselők. A plébánia részéről Illéssy Mátyás plébános, jómagam, Németh István világi elnök, valamint Kuti Zsolt és Szépfalvi Attila voltak jelen.

Itt van előttem az emlékeztető másolata, olvasható, hogy ki mit mondott, de hosszú és felesleges lenne idézni a hozzászólásokat. Summázva a lényegét: Mátyás atya elmondta az előzményeket és kérte az Önkormányzatot, hogy járuljon hozzá a bővítéshez. Kiemelte, hogy a Kormány 250 millió forintos támogatást ad a bővítéshez, a templom felújításán kívül. Én magam is támogattam a bővítést a szavazásnál. Latorcai Csaba elmondta, hogy szeretné, ha az Önkormányzat meg tudna állapodni a plébániával a Makovecz-tervek megvalósulása ügyében. Mindenképpen tiszta helyzetet kell teremteni, és a tervek megvalósulását csak itt, a Szent István templom mellett tartja lehetségesnek.

Az önkormányzati képviselők véleménye

A Szent István templom melletti egykori mentőállomás épülete az Arany János utcában, 2011. novemberében (Fotó: Google Earth)

Szépfalvi Attila, Tamás Attila, Dr. Tóth Béla, Váci Balázs, Bércesi János, Rónai Attila, Lantos Dávid, Strausz Kálmán. Az ülés napirendi pontjai között szerepelt egy rendkívüli lehetőség ismertetése, ami a Szent István templom összes felmerült gondjára megoldásul szolgálhat. Itt ismertették a Kormány 1724/2013. X. 11-i határozatát, amely Makovecz Imre építészeti hagyatékát kívánta rendezni. A határozat kimondja, hogy Makovecz Imre által tervezett és megvalósított, vagy még meg nem valósult terveit kívánta befejezni, megépíteni. Ez vonatkozott kulturális, oktatási és egyházi funkciójú épületek megóvására és helyreállítására, ennek lehetőségeit mérjük fel és készítsünk előterjesztést a Kormány számára. Határidő: 2014. május 30. volt. Felelős a Miniszterelnökséget vezető államtitkár, az Emberi Erőforrások minisztere, Nemzeti Fejlesztési miniszter és a Belügyminiszter. Részünkről az igényfelmérő adatlap 2013. december 18-án lett elküldve a Miniszterelnökségnek, 200 millió forint + Áfa felújítási igénnyel.

Újabb szavazás az eladásról, de most már a közösségi ház megvalósulásának kötelezettsége nélkül. Egyre aggályosabbá vált a szavazás. Többszöri nekirugaszkodás után – az Önkormányzat egyre keményebb és sürgetőbb fellépése folytán – hozzájá-

alapját, hogy bővítésként megvalósuljon egy közösségi ház, amely magába foglalna egy új plébánia-épületet és egy földbe süllyesztett urnatemetőt. Az Önkormányzat ígéretet tett arra, hogy tartalékalapba helyez 5-10 millió forintot a tervek elkészítéséhez. Egy ilyen tervet a MAKONA Tervező Iroda elkészített a plébánia testületének jóváhagyásával. Végül is a tervezési költségek fedezésére Mátyás atya a MOL felső vezetésétől kért támogatást, 2 millió forint összegben, ebből fizettük ki a költségeket. Ez a tervezet úgy tudott volna megvalósulni, hogy újabb kismértékű telekcserét kellett volna végrehajtani az Önkormányzattal. Az új bővítés útjába került volna a Liszt Ferenc sétányból induló gyalogút a CBA Áruház felé.

2016. március 3-án Spányi Antal megyés püspök levelet írt Lázár János miniszter úrnak, melyben kéri a pénzügyi források biztosítását, mind a Szent István templom felújítására, mind az eddig meg nem valósult bővítmények céljára.

Az évek múltak, tervek készültek a mindennapos teendők mellett. A Szent István templom felújítási ügye lassan, de haladt, az igényt befogadták, de mivel nálunk az előzőekben részletezett bővítési igényünk függőben volt, ez lassította a felújítási mun-

nyéből az derült ki, nem tájékoztatták őket kellő mélységig az ügyről. A bővítést nem biztos, hogy itt a templom mellett kellene megvalósítani. Szabó Zoltán volt az egyetlen, aki pozitívan állt ki a megvalósítás mellett. Oláh Zoltán főépítész nem tartotta jó megoldásnak a további bővítést, mivel az megbontaná a főtér és a jelenlegi templom egységét, de a tárgyalások folytatását javasolta. A tárgyaláson kívül még elhangzottak észrevételek, pl. arról, ha mégis megvalósulna, annak fenntartási költségeit nem tudná a plébánia kifizetni és további költségeket jelentene az Önkormányzatnak. Pedig akkor még hol volt a Covid-járvány és a háború miatti költségemelkedés? Így nem lett bővítés és közösségi helyiségünk.

Az, hogy a sok év alatt hol állt be a kommunikációs zavar, már-már kibogozhatatlan. Hitelvesztés, a sikertelenség érzése lett úrrá a plébánoson és a képviselő-testület tagjain. Az idő múlásával mindenki igyekezett elfeledni a negatív eseményeket, de úgy gondolom, ha a közeli vagy a távoli jövőben valaki ebbe az ügybe beletekint, legyen a történeti folyamat birtokában.

Magánemberként mondom, hogy a CBA üzlet reggel és délután lassan nehezen megközelíthető az iskolák miatt. Egyébként a neve sem CBA már. Közben az Önkormányzati területen létesült egy szép, esztétikus Trianon-emlékmű, ezért ott bővítés aligha lesz.

Ez volt a története annak, ami nem lett és azt hiszem, sokkal rövidebben írok arról, ami megvalósult és ez maga a felújítás.

A képviselő-testület 2017. május 26-tól megbízta a Probum Saxum Kft-t és annak vezetőjét, Túróczi Gábort a beruházás szervezésével. Ő a Budapesti Várkapitányságnál látott el beruházási feladatokat. Erősen kötődött az egyházi építmények rekonstrukciós felújításához. Személye is meggyőző volt, gyakorló katolikusként. Az első felmérések alapján 150 millió forintot állapítottak meg a Miniszterelnökségen a felújítás költségeként. A mi tényleges felmérésünk ennél nagyobb költségszintet számolt ki. Olyan elismert beruházás-szervező személyt kellett találnunk, aki megfelelő szakmai érvekkel meg tudja indokolni a többlet finanszírozást. A megbízott személy ennek meg is tudott felelni.

Kötelező módon kapcsolódott az elvégzendő munkákhoz a MAKONA Építész Tervező és Vállalkozó Kft. Ők gyakorlatilag a Makovecz Imre által tervezett épületek örökségvédelmi feladatát látták el. A felújítással kapcsolatos könyveléshez és a pályázati elszámolások elvégzéséhez Túróczi

Gábor a Clement Weaver Könyvelő és Tanácsadó Kft-t bízta meg.

A kivitelezést a közbeszerzés szabályainak megfelelően kellett elvégeztetni. Az ezzel kapcsolatos döntéseket Túróczi Gábor hozta meg. Több ajánlattevő kivitelező cégből választotta ki a százhalombattai MAVIT Kft-t, melynek vezetője Mánya Zsolt volt. A munkálatok megkezdésének időpontja 2018. július 2-ára esett.

Ezt megelőzően összehívtuk a plébánia képviselő-testületét, ahol Mánya Zsolt elmondta, hogy munkavédelmi okokból a felújítás idején sem a munkavégzés alatt, sem azon kívül a templomban tartózkodni nem lehet. A munkálatok alatt a közönség indokoltan, szervezetten, a munkavédelmi előírásokat betartva tekinthetik meg a felújítást. Az összes liturgikus feladatot ez idő alatt a Szent László templomban tarthattuk.

Nem volt könnyű elfogadni a feltételeket, és megpróbáltunk kivételeket teremteni, de ebbe Mánya Zsolt nem egyezett bele. Először azt hittük, hogy a vasárnapi miséken a faluban zsúfoltság keletkezik. Sajnos ez nem igazolódott be. Szinte elejétől fogva

Amihez nem lehetett nyúlni, az a kupola norvég pala héjazata volt. Nem lehetett alá új szigetelést tenni, mert ahhoz le kellett volna bontani. A felújítás során a falak elől eltávolították a mesterségesen kialakított halmokat, azok újbóli szigetelése végett. Az Önkormányzat felvállalta a föld visszahelyezését és elkészítette az új földhalom öntözőrendszerét, növényekkel való beültetését és a későbbi időkben a további kertészeti munkák végzését. Ezt köszönettel vettük, mert a mi feltételeinkkel ilyen szép esztétikus, szakszerű munkát nem tudtunk volna és nem is tudnánk végezni.

Templomunk hónapról hónapra szépült, és 2018. november 30-án a felújított templomot végre használatunkba adták. Emlékszem az első misére, ahol sokan voltunk. Mellettem két ismerős férfi beszédjére lettem figyelmes. Azt mondta az egyik:

- Mit csináltak itt, hiszen minden olyan, mint azelőtt volt?

- Tudja a fene, mit csináltak, de biztosan sokba került – válaszolta a másik.

Hogy mit csináltak 5 hónap alatt, csak azt tudja, aki figyelte a munkálatokat és

30-40 %-kal csökkent a misén résztvevők száma. A Szent István templomot pedig minden megszokott berendezési tárgyatól megfosztva, hónapokra kiürítve átadtuk a felújítást végző dolgozóknak. Ők feltárták az építkezés minden hiányosságát.

Kiderült a nem megfelelő anyagok használata, a gondatlanul elvégzett munkák sokasága. Új, szigetelt nyílászárókat építettek be, a teljes elektromos hálózatot kicserélték, a vízelvezetést új csatornák lefektetésével oldották meg. A fűtésrendszer megújult, a külső pengfalak újra lettek vakolva, festve, felül szigetelve, bádogozva.

a műszaki ellenőr, aki folyamatosan írta a feljegyzéseit. Mennyibe került: 150 + 40 + 25, azaz 215 millió forintba. Azért írom le három tételben, mert így növekedett a felújítás előrehaladtával annak költsége. Ezt a Magyar Állam fizette ki, saját erőből csak foltozgatni tudtuk volna az épületet. A lehetőségért adjunk hálát a Teremtőnek és gondoljunk jó szívvel Kormányunkra, aki leginkább kritikát, vagy sok esetben megvetést, esetleg közömbösséget kap.

Lejegyezte: Szegedinác Anna
(folytatjuk)

Részletek Krizsán László könyvéből

Százhalom évszázados krónikája

A FÉLHOLD ÁRNYÉKA SZÁZHALOM FELETT

SZÁZHALOM LAKÓI A XVI-XVII. SZÁZADBAN (folytatás)

Végigkísérve Százhalom lakóinak sorsát a XVI-XVII. században, az őslakosság eltűnését, a menekülőket és jövevényeket rajzolását a „király köves útján”, szükségképpen foglalkoznunk kell Százhalom és Batta lakosságának történelmi kialakulását ismertető helytörténeti tanulmányok tényanyagával és szemléletével.

Százhalombatta városá nyilvánításának 30. évfordulójára kiadott tanulmánykötetben Novacek Voinics Kornél a helység életét több mint kétszázötven éven keresztül döntően meghatározó **szerb etnikum** kialakulásáról az alábbiakat írja:

„1690 nyarán I. Leopold osztrák császár és hadvezetése kiáltványban fordult a balkáni népekhez, hogy fogjanak össze közös erővel az Oszmán Birodalom ellen. A császár arra kérte a szerbeket, hogy egyrészt segítsenek a török hódítók elleni harcban, másrészt vállalják el az Oszmán Birodalom déli – törökkel szomszédos – területének határőrzését. Ennek fejében az uralkodó széles körű kiváltságokat helyezett kilátásba. Ezeket az 1690. augusztus 21-én kelt Privilegiumban rögzítették, melyet I. Leopold írt alá, aztán minden soron következő Habsburg uralkodó érvényesnek ismerte el és betartotta a benne foglaltakat. A megegyezést követően a pátriárka vezetésével elindultak a szerbek. Egy részük a déli bácskai területen telepedett meg, más részük azonban a Duna mentén haladt tovább, s eljutottak egészen Budáig, Szentendréig, Komáromig

vagyis oda, ahol máig is élnek szerb közösségek, illetve emlékeik fellelhetők. Az érkezők létszámáról sokféle adat van forgalomban. A legvalószínűbb az, hogy kb. 40.000 család indult el, ami kb. 120–140.000 főt jelentett.”

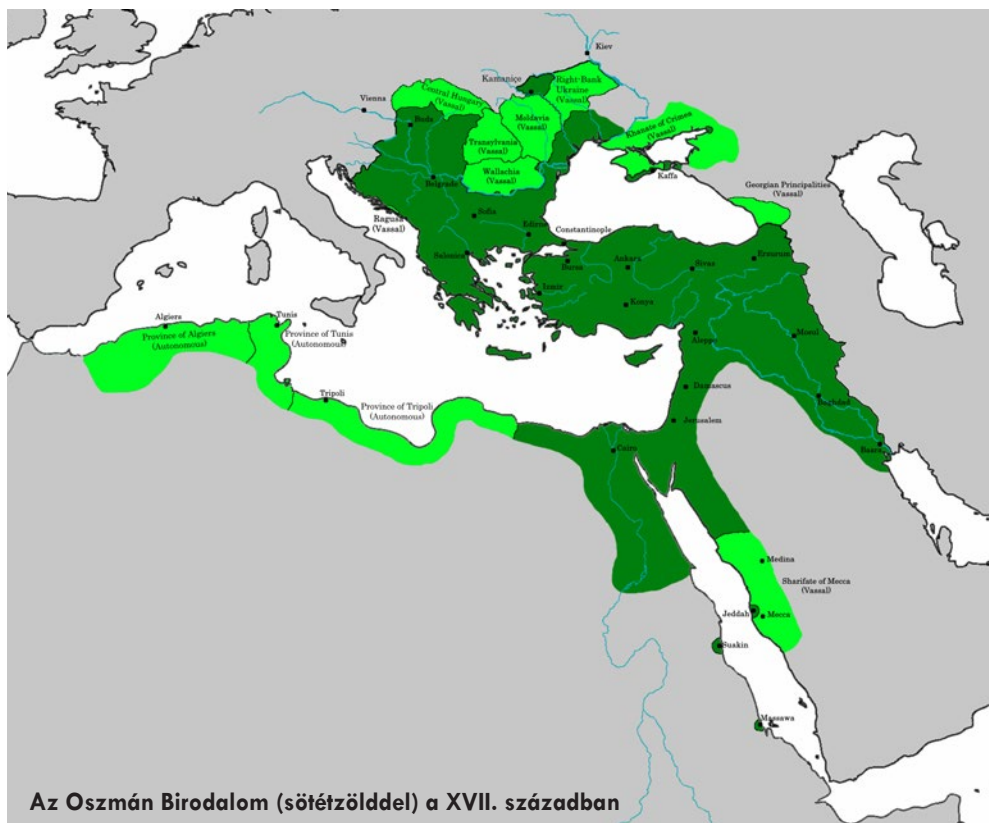
A leegyszerűsített és egyoldalúan bemutatott történelmi folyamatról e sorok írója – aki eredeti foglalkozásából következően levéltárosként nemcsak ismeri a magyar múlt történelmi forrásait, de országos szinten őrzője is volt azoknak, eltérő ismeretekkel rendelkezik.

hácsi csatavesztés után, a pártvillongások által gyengített magyar hazában.

1526 után már olyan tömegű szerb bevándorló érkezett, hogy azok gyakran egymás ellen is fellépő politikai csoportként, Ferdinánd vagy Szapolyai János zászlója alatt, kíméletlen hatalmi harcot folytattak.

A gyűjtőnéven már több ízben rácnak nevezett, magyar területek felé vonuló balkáni szláv tömegek között a szerbek sajátos szerepet tölthettek be.

A török csapások alatt megszűnt középkori szerb állam intézményileg, az it-

Az Oszmán Birodalom (sötétzölddel) a XVII. században

Mindenekelőtt: az a történelmi folyamat, melynek nyomán a délszláv népelem tömegesen jelent meg Magyarországon és kialakította egyebek mellett Százhalom és Batta etnikai képét is, nem 1690-ben, a XVII. század végén kezdődött, hanem több mint másfél évszázaddal korábban, a mo-

teni lakosok pedig alattvalóként a Török Birodalom vazallusaivá váltak. Azon török államigazgatási elv, amely arra irányult, hogy a legutóbb meghódított területek igazgatásába, az uralmi rendszer kiépítésébe nagymértékben bevonják a korábbi hódítás során vazallussá tett népeket, a

török-szerb viszonylatban gyakorlatban is kiválóan bevált.

A török főségét elismerő szerb alattvalók között szívesen fogadták azokat a katonai megbízatásokat, amelyek egy-egy fontosabb magyarországi erődítésbe küldték egyszerű katona vagy akár parancsnokként a törököknél szolgálatot vállaló délszlávokat.

A szerbek felhasználását a hódító török politikában a központi állami hatalom igénye mellett, személyes törekvések is táplálták. A török szultán 1557-ben visszaállította az ipeki patriarchátust az akkori nagyvezér, Szokolovics Musztafa közbenjárására. A nagyvezér nevének eredeti alakja – bár Magyarországon a Szokolli néven vált ismertté – meggyőzően tanúskodik nemzetiségéről. A patriarchai székbe a szultán a nagyvezér testvérét ültette, s ezzel a szerb egyház elismerte szolgálai alávetettségét a padisahhal szemben.

De az ipeki patriarchatus elismerése török részről csak betetőzése, szerződéses elismerése volt a már korábban meglévő folyamatnak, amely a balkáni népcsoportokat a török uralom magyarországi fenntartásában használta fel.

Hogy a szerb bevándorlás az országba nem 1690 után kezdődött, arra nézve beszédes és meggyőző anyagot közöltünk Fekete Lajos professzor idézett művéből, melyet ajánlatos lenne ismételt és figyelmesen elolvasni mindazoknak, akik ilyen tudománytalan nézetet hangoztatnak, akár politikai megfontolásból, akár tájékozatlanságból!

A balkáni népelemnek a XVI. század elején indult betelepülésről Magyarországra, nagy dokumentációs bázison, az Országos Levéltár tudós osztályvezetője, Bakács István 1964-ben az alábbiakat írta:

„A szerbek áttelepülése is a század első évtizedeiben következik be, s a török uralom alatt szakadatlanul tart: a Száva és Temes vidékéről Szabolcsba, Biharba, sőt még Torda és Kolozs megyében is történik bevándorlásuk. Az 1540-es években Lippán rác püspök volt, Somogy megyében pedig már a tizenöt éves háború idején számos rác falut találunk. Dunántúl egyébként Szentendrét, sőt Győr-ig húzódik fel a rácság. Csanád megyében a török adóösszeírók 1557–58-ban a rácok lakta községek egész sorát jegyezték fel.”

De, ne keressünk bizonyítékokat XX. századi történészek munkáiban a rácok magyarországi terjeszkedésének időpontjáról és helyszíneiről, hanem hallgassuk meg e témában a kortársat, Tinódi Lantos Sebestyént az 1551. szeptemberi eseményekről:

*„Gyorsan temesvári rácok ijedének,
Még Becsénél Beglerbéghhez sietének,
Engedelmességgel azok megesküsznek,
Temesvárt, Lippát, több várakkal megnyerének,
Ime az beglerbék hallá, megvidula,
Az főfő rácoknak ajándékot osztja,
Kinek tímárt, kinek bársonst, lovat osztja.”*

A délszlávok korai szerepvállalására a magyarországi török elnyomás érvényesítésében egyik legtöbbet mondó példa Százhalom első „török” földesurának személye, az 1541 és 1562 közötti évek tízmár-birtokosa: Ferhád Valkovár. Ferhád Valkovár nem az egyetlen délszláv „zsoldosa” a török impériumnak már ezen korai időszakban sem. A török levéltárakban nagy számmal és jó állapotban fennmaradt magyarországi török zsoldjegyzékek névanyaga írásos és döntő bizonyíték arra nézve, hogy mikortól és kik által valósult meg a török-délszláv együttműködés a magyarországi „török” hódoltság fenntartásában.

Jellemző, hogy a hódoltság korának neves kutatói az 1950–60-as években egy ankarai telefonkönyvből merítették török névanyag ismeretüket, mert a hódoltság korabeli török nyelvű okmányokban szinte kizárólag csak délszláv neveket találkoztak!

A telefonkönyv névanyaga objektív döntőbíró volt abban a kérdésben, hogy kik igazgatták Magyarországot a XVI-XVII. században és mi módon, milyen arányban részesültek a gazdaságból?

A balkáni népelemek zavartalan behatolását Magyarország területére nagyban elősegítette az a körülmény, hogy a budai kormányzóságot oly módon szervezték meg, hogy semmiféle határt nem létesítettek a korábban meghódított szerb területek és Magyarország megszállt tartományai közé.

A Balkánról, kiemelten a szerb tartományokból Magyarországra irányuló délszláv bevándorlás olyan akadálytalanul folyhatott, mintha a lakosságcsere egy országon belül, azonos etnikai közegben ment volna végbe.

A fennmaradt és részben már idézett iratok tanúsága szerint Százhalom második benépesítése alkalmával – a XVII. század közepétől – a tizenöt éves háború idején elfutott magyar lakosságot nagyobb részben szerb tartományokból pótolták a török hatóságok. Ekkor már nemcsak a helység földesura révén érvényesült a közvetlen függés a megszálló hatalomtól, hanem az új telepesek kiszolgáltatottsága is megnőtt

a török hatalomtól, mivel letelepülésüket ezek kezdeményezték, illetve engedélyezték és a török hatóságok dönthettek a betelepülőknél csábításként ígért kedvezmények fenntartásáról, csorbításáról, esetleg végleges megvonásáról.

Százhalom második „honfoglalói” a többször említett háborús körülmények és a hadi útvonalak mentén kialakult tűrhetetlen állapotok miatt csak rövid ideig tudhatták otthonuknak a halmok között újra felépített viskókat. A Százhalmon letelepülők e második csoportját fokozottan sújtották a körülmények. Alig kezdtek hozzá új életük berendezéséhez, máris a nyomor és kétségbeesés országútjára lökte őket a sors. Reményüket veszítve, menekülésként újra ott futottak a „király köves útján”, melyen nemrégiben bizakodással érkeztek.

De bármily rövid időre vehették birtokba e telepesek Százhalom elhagyott földjeit, nyomuk és emléküik megmaradt azokban az iratokban, melyek a történelmi valóságot leghívebben megőrzik.

Számos, kellő bizonyítóerejű okmány tanúskodik arról, hogy e szerencsétlen próbálkozók többsége a délszláv etnikumhoz tartozott. Természetes, hogy nem direkt adatokból, hanem a telepesek családnéve alapján alakítottuk ki e véleményünket.

A török világ megszűntekor Százhalomnak és a népesedésben ezt is túlszárnyaló Battának – etnikai képe igen képlékeny volt és határozottabb megjelenése attól függött, hogy milyen arányban folytatódna a balkáni betelepítések, ezúttal már Habsburg bábáskodással.

Meghatározó színfolt lehetett Százhalom nemzetiségi mozaikképében az a körülmény is, hogy az addig török szolgálatban álló, de a törökökkel el nem távozó balkániak mi módon, és hol épülhettek be az ismét magyar igazgatású, magyar földesuraknak alávetett birtokok és falvak társadalmába?

A Balkánról származó renegátok teljesen talaj nélkülivé váltak az új helyzetben. A birodalom belső tartományaiiba nem bocsátották be a valódi törökök addigi szolgálait. Ezek közreműködésére csak a magyar hódítások megtartásában volt szükség. Ennek ideje azonban lejárt.

Korábbi lakhelyeikre, a balkáni szerb-horvát-bosnyák-lakta tartományokba több okból nem kívántak visszatérni. Egyrészt mert a török által régóta megszállt saját hazájukban az idegen igát szenvedve, de méltósággal tűrő hazafiak elfordultak a szerencselovag „kollaboránsoktól”, már akkor, mikor a magyarországi hódoltság

kezdetén Szokolovics Musztafa elnyerte a budai pasa méltóságát és egy önálló, Balkánról toborzott társadalmat hozott létre rokonaiból és ezek által több hullámban behívott délszláv szolgálattevőkből, illetve későbbi követőikből.

Ezt az „új társadalmat” tekintette Fekete Lajos professzor a magyarországi török hódoltság meghatározó tényezőjének, melynek tartalmát és bázisát tekintve kifejezőbb lett volna a XVI-XVII. századot rács vagy bosnyák hódoltságnak nevezni.

A nagyszámú idegen közreműködő, akiknek balkáni hazája ugyancsak török elnyomás alatt sínylődött, veszélyes tömeget képviselt török biztonsági szempontból is, mert potenciálisan magában rejtette egy török elleni felkelés állandó lehetőségét, melyet a hatalom megszerzésére irányuló törekvés vagy hazafiúi érzés egyaránt motiválhatott volna.

De a török államszervezés eredetisége és génusza éppen abban mutatkozott meg, hogy a nagyszámú idegen bevonása a hatalom gyakorlásába, nem jelentette a Birodalom politikai céljainak csorbulását.

Buda és a Duna-vidék visszafoglalása után – mint említettük – a korábbi gazdáiktól magukra hagyott délszláv népcsoportok az elhagyott puszták földeket szállták meg, melyekből legtöbbet éppen a Budától Fehérvárig húzódó területen találhattak.

E pusztabirtokok – melyhez Százhalom és környéke is tartozott – váltak egy közvetlen délszláv település vonzási pontjává, mivel az új jövevények itt honfitársakra találtak.

A délszláv bevándorlás új hulláma Lipót király 1690. április 6-án kibocsátott dekrétumával vált hivatalossá. A „hivatalos” jelző alkalmazását az a körülmény indokolja, hogy nem hivatalosan a délszláv betelepülés korábban is, méghozzá növekvő intenzitással, folyt. Egyrészt a törökök után itt maradt népcsoportok szétterülése az ország szabad birtokaira, másrészt a Szerémségbe, Szeged és a mai Szabadka környékére irányult az 1686-1688-as években rendkívül erős szerb bevándorlás.

Az 1690-es királyi dekrétum ily módon nem indított, csupán elismert egy nélküle is kialakult spontán bevándorlási folyamatot.

Százhalombatta múltjával foglalkozó helytörténeti tanulmányok közös álláspontja szerint Lipót király a törökök elleni hatékonyabb hadviselés érdekében kötött szövetséget és juttatott kiváltságokat a szerb betelepülőknél. E nézetet azonban valószínűleg politikai megfontolások alakították ki és e formában alaposabb kutatások nél-

kül „legitimizálódott”. Véleményünk szerint a szerb betelepítés 1690-ben a Magyarországon elterjedő kuruc mozgalom ellenőrzésére vált a hivatalos politika eszközévé! Mint ahogyan a török hódítás kezdeti szakaszában a betelepülő idegeneket felhasználták a királyi hatalom ellen és a főurak pártharcaiban, úgy ezúttal a rebellis magyarokkal szemben képeztek ellenerőt.

Bizonyos, hogy politikai megfontolás mellett az elhagyott földek termővé alakítása és a megfogyatkozott magyar parasztság pótlásának óhaja is az idegenek behívása irányában hatott. Ez időszakban a minden irányból kedvezményezett szerb, horvát, német, szlovák, román betelepülések nyomán vált a magyar föld nemzetiségek otthonává. A török és kuruc háborúk után, a XVIII. század elején az ország 2,5 millió lelket számlált. Hat évtized múltán a lakosság már 8 millió volt. E jelenséget kutatva határozott vonalakkal bontakozik ki az a nemzetiségi térkép, melyet a nagyhatalmak Trianonban rajzoltak át!

A letelepítés 1690-ben nemcsak területet juttatott a szerbeknek, hanem vajdaválasztási szabadságot is. Az 1690. augusztus 21-i kiváltságlevél a szerbeket politikailag és egyháziilag önálló testületként említi. Néhány hónappal később, 1690. december 11-én Lipót király az április 6-án kihirdetett kiváltságokat valamennyi magyarországi szerb településre kiterjesztette. Egy esztendő múlva a kiváltságokat megerősítette.

A kiváltságok kiterjesztéséről és megerősítéséről rendelkező iratok mellett a kutató gyakran találkozik a Lipót-féle telepítés alkalmával beözönlött rácok kártevéseinek nyomaival. Pest megye közgyűlése 1692. augusztus 21-én, második évfordulóján a nagy kedvezmények kihirdetésének, elősorolta a rácok által okozott károkat, mely szerint birtokokat foglaltak el, erdőket irtottak ki. S bár a telepítés alkalmával nekik juttatott kedvezmények lejártak és miután kiléptek a császár hadseregéből, nem hajlandók leróni a vármegye által kivetett adókat. A szegény népet elviselhetetlenül nyomorgatják és súlyosan megkárosítják a földesurakat.

1694-ben a bécsi Udvari Haditanács miután megerősítette a Magyarországra települő szerb jövevények kedvezményeit, ígéretet tett, hogy a béke helyreállta után ősi szálláshelyeikre telepítik őket vissza. Hazatelepülés azonban sem önkéntesen, sem irányított módon nem történt.

Az adómegtagadások, törvénytelenések a balkáni telepések részéről az új szá-

zad beköszöntével egyre szaporodtak.

II. Rákóczi Ferenc, Magyarország vezérő fejedelme, függetlenségi harcának megindításakor, 1703. augusztus 9-én, kiáltványban fordult a hazában immár jelentős katonai erőt képviselő, de a Habsburg uralkodót erősítő és a kurucérmű falvakat pusztító szerb csapatokhoz. A fejedelem a hajdúvárosok kiváltságaihoz hasonló kedvezményeket ígért a szerbeknek, hogy a maga oldalára állítsa őket. Ám, ha fegyvert fognak a szabadság ellen „egészen kigyökereztetni őket a magyar hazából.”

A nagyfejedelem fenyegetésének nem volt visszatartó ereje. 1704-ben Pálffy János császári tábornok Vasvár térségében elbocsátotta az elégedetlenkedő szerb és horvát csapatokat, akik a katonai függőségből kikerülve „iszonyatos dúlásokat követtek el”. A legnagyobb pusztítás Kecskemét városát érte 1707. április 3-ának éjjelén.

*

A délszláv népelem magyarországi betelepülése a fentiekben ismertetett módon és közegeben ment végbe, és nagyban meghatározta Százhalom etnikai, vallási összetételét, lakosságának nyelvét és népi kultúráját a község második, a XVII. század derekára tehető benépesülésétől.

Hiteles és tanulmányunkban többször idézett okmányok bizonyítják, hogy a török hatóságok, megfelelő államigazgatási rendszerük elveinek – melynek egyik sarkalatos tétele a meghódított területek nemzetiségeinek egymással való szembeállítás volt – a délszláv népelemet a „török világ” kezdetétől felhasználták hódításaik és igazgatási rendszerük fenntartására és erősítésére.

A hódoltság első évtizedeiben még csupán a földesúr volt déli szláv jövevény Százhalmon Ferhád Valkovár személyében, de a XVII. század közepétől az elmenekült magyar lakosság helyét is Balkánról hozott telepések foglalják el.

Módosításra szorul tehát az a felfogás, amely a helytörténeti irodalomban az 1690. évi, Lipót-féle telepítéshez köti a szerb telepések megjelenését Százhalom és Batta határában. Bizonyos ezzel szemben, hogy a helység etnikai képe kialakultnak tekintve az 1750 körüli állapotot, egy közel két-száz esztendő formálódás eredményeként jött létre, amely mélyen a török kor viszonyaiban gyökerezett és amelynek hatása a török hódoltság évszámokhoz kötött megszűnése után is érvényesült.

(folytatjuk)

Mitták Ferenc – Mittákné Bögre Ágnes

Más szemmel: A piski csata, amelyben Bem József tábornok fényes győzelmet aratott az osztrákok felett

1849. FEBRUÁR 9.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharcban sorsdöntő volt az 1849. év eleje: a magyar országgyűlés és az Országos Honvédelmi Bizottmány az osztrák csapatok elől Pest-Budáról Debrecenbe tette át a székhelyét, hogy újjászervezze erőit. Erdélyben az osztrákok megerősödtek és kelet felől fenyegették az új forradalmi központot.

Erdélyben Puchner Antal tábornok, az osztrák csapatok főparancsnoka a kis létszámú, valamint szétagolt magyar haderőt 1848 őszén kiszorította Erdélyből. Az erdélyi honvédsereg főparancsnokává 1848. november 29-én Kossuth Lajos Bem József lengyel tábornokot nevezte ki, aki december 7-én a következő szavakkal vette át a parancsnokságot: „– Uraim! A kormány engem e hadsereg teljhatalmú főparancsnokává nevezett ki. Én Önöktől feltétlen engedelmisséget kérek, aki nem engedelmeskedik, agyon fogom lövetni. De fogok tudni jutalmazni is!”. Bem ezt követően megtette a szervezéssel és a fegyelem helyreállításával kapcsolatos első intézkedéseit, majd az Erdély visszafoglalását célzó hadművelterveinek kidolgozásához kezdett. Hadtestének létszámát december közepére 12500 főre növelte, a tüzérségnek 24 db ágyúja volt.

Bem először Karl Urban ezredes, majd Gustav Jablonszky ezredes dandárjait győzte le, majd december 25-én, karácsony napján, elfoglalta Kolozsvárt. Folytatva az ellenség üldözését, 1848. december 29-én véres ütközetben legyőzte Urban és Jablonszky egyesített erőit, majd december végére, január elejére a császáriak Bukovinába menekültek előle.

1848 december végére tehát Bem felszabadította Észak-Erdélyt, s ennek következtében a Tiszántúlt, s az éppen Debre-

cenbe költöző kormányt Erdély felől már nem fenyegette veszély.

1849 januárjában Bem megkezdte a Dél-Erdély visszafoglalását célzó hadműveleteket. Ugyan január 21-én Nagyszében alatt, majd február 4-én Vízaknánál is vereséget szenvedett, s hátrálni kényszerült, de Piskinél sikerült megállítani az ellenséget.

„Négy nap dörgött az ágyú Vízakna és Déva közt, /ott minden talpalatnyi földet vér öntözött” – írta ezekről a napokról Pe-

elfoglalására indult, de támadásuk megtört Kemény lövegeinek tűzében. Sőt, a honvédek ellentámadása előzte az ellenséget a híd közeléből. Ám a tartalékból a császáriak újabb egységeket vetettek be, visszaszorították a magyar zászlóaljokat, és ismét rohamot indítottak a híd elfoglalására. Kemény most a huszárszázadát rendelte ellenük, de a huszárok a császári gyalogság tűzében súlyos veszteségeket szenvedve visszavonultak. E válságos pillanatokban érkezett be Dáváról Csetz János vezetésé-

tői Sándor költő, aki ekkor századosként Bem törzskarában szolgált.

Bem tábornok tehát Piski faluig hátrált a császáriak elől. A temesközi hadszíntérről érkezett segélyhadakkal Bem hadtestének létszáma 8000 főre emelkedett, az erőviszonyok kiegyenlítődtek. 1849. február 9-én a császári had Piskivel szemben megkezdte felvonulását a Sztrigy folyócskához. A helység és a csatában nevezetes szerephez jutó híd védelmét Kemény Farkas alvezredes két zászlóaljból és egy huszárszázadból, valamint egy ütegből álló dandára látta el. A piski ütközetet a császáriak hosszabb tüzérségi előkészítése kezdte meg. Ezt követően egy gyalogosdandárunk a híd

vel a segítség. A hídra ért császáriak ellen a Máriássy-zászlóaljat maga Csetz vezette rohamra. Véres kéztusában levertek a császáriakat a hídról, akik percek alatt 10 tisztet és 200 katonát veszítettek.

Közben Bem is megérkezett a hadtest másik felével, és az ellenség futását látva, általános támadást parancsolt. A honvédek átkeltek a Sztrigy folyó másik partjára és előrenyomultak. Az élen támadó két huszárszázad maga előtt űzte a császári gyalogságot, az ellenük küldött két vértesszázadot is elsöpörte. Ekkor Puchner az egész lovasságát ellentámadásra küldte. A roham visszaverésére indult magyar lovasságot gyalogsági tűz fogadta, mire

megzavarodva visszavonultak. Puchner személyes vezetésével két tartalék zászlóalj a magyar jobbszárnyra vetette magát. A magyar sereg megfutamodott és a piski hídon összetorlódott. Bem igyekezett megállítani a menekülőket, de az csak Czetnek sikerült a hídon túli dombok mögött. A magyar sereg újból harcrendbe állt. A szembenállók között tüzérségi párba kezdődött, amelyet Bem nyert meg. Lövegei egy részét személyesen irányította, s amikor Puchner löszerkészlete kifogyott, általános rohamot vezényelt. A hidat újra elfoglalta, elűzték a császári csapatokat Piski alól. A csata este 6 óra tájban az osztrákok teljes vereségével ért véget.

A piski ütközet döntő jelentőségű volt, mert noha mindkét fél nagy veszteségeket szenvedett – mintegy 700-700 főt –, de a császáriak kényszerültek visszavonulásra, egészen Nagyszebenig. A magyar győzelem jelentőségét az adta, hogy a hadászati kezdeményezés újra Bem kezébe került, s addig a császári sereg ilyen súlyos vereséget még nem szenvedett.

1849. február közepére a magyar forradalom és szabadságharc teljesítette a célkitűzéseket: a különböző hadszíntereken való sikeres ellenállás, sőt a győzelmek mellett jelentős honvéd erőt összpontosított a Tiszántúlon, hogy most már közvetlenül megkezdje a koncentrált ellentámadást a Windischgrätz vezette osztrák főerők ellen.

FŐSZEREPLŐK

Bem József (Józef Bem, 1794–1850): a lengyel szabadságharcban (1830–31) tábornok, 1849-ben honvéd altábornagy. A varsói katonai akadémián végzett. A napóleoni háborúkban főhadnagy, kitüntette magát. A lengyel szabadságharcban tábornokként szerzett hírnevet „Osztrólenka véres csillaga” (Petőfi). Emigrált, Lipcsében, majd Párizsban élt. 1848 októberben, a bécsi forradalom védelmét irányította. Bécs eleste után Pozsonyban felajánlotta szolgálatait Kossuthnak. Az erdélyi honvédsereg főparancsnokának nevezték ki. 1849 március végére nehéz harcokban kiűzte Erdélyből a császári csapatokat. 1849. március 15-étől altábornagy. 1849 májusban (Perczel Mórral együttműködve) megtisztította a Temesközt az ellenségtől. Az orosz betörés visszaszólította Erdélybe, ahol hosszú időn át tartóztatta a nagy túlerőben lévő cári-császári hadakat. 1849. július 31-én Segesvárnál, augusztus 6-án Nagycsúrnál döntő vereséget szenvedett. Kossuth a leváltott Dembinszki helyére augusztus 9-én a Temesközben összevont magyar

erők főparancsnokává nevezte ki. Ugyan ezen a napon a császári főeregtől Temesvárnál vereséget szenvedett, a csatában megsebesült. Augusztus 18-án elhagyta Magyarországot. 1849 őszén mohamedán hitre tért, és mint török tábornok, Aleppo kormányzójaként halt meg 1850-ben.

Czetz (Czecz) János (1822–1904): honvéd tábornok. A bécsi helyi katonai akadémián végzett. 1842-től hadnagy a császári és királyi hadseregben. 1841-től a bécsi katonai térképészeti intézetnél, 1848-ban a magyar hadügyminisztériumban dolgozott. Az erdélyi hadsereg egyik szervezője. 1849. márciusban ezredes, májusban tábornok, az erdélyi hadsereg ideiglenes parancsnoka. A szabadságharc veresége után emigrált. 1859-ben részt vett az olaszországi magyar légió szervezésében, majd Argentínába költözött. Felállította az argentin tisztképző akadémiát, amelyet 1895-ig igazgatott, és megalapította a Buenos Aires-i katonai térképészeti intézetet. Buenos Aires-ben halt meg, ahol szobrot is állítottak neki.

Puchner Antal (Anton, 1779–1852): báró, osztrák hadvezér. Részt vett a napóleoni háborúkban. Az 1830-as években az Itáliában állomásozó osztrák sereg parancsnoka, majd altábornagyként a bécsi udvari haditanács tagja. 1846-tól Erdély katonai parancsnoka volt. Ő nyitotta meg 1848-ban az utolsó erdélyi országgyűlést. Már 1848 októberében a magyar forradalom ellen fordult. Bem tábornok az erdélyi téli hadjáratban többször legyőzte. Puchner 1849 februárban elsőként hívta be Erdélybe az orosz cári csapatokat. 1849 márciusban tábornaggyá, októberben Velence városparancsnokává nevezték ki.

MEGJEGYZÉSEK: FELVETÉSEK, GONDOLATOK

Bem József honvédtábornok 1848–49-es erdélyi hadműveletei a magyar hadtörténet sikeres és példamutató eseményei. Különösen bravúros volt a piski csatában aratott győzelem, jól példázta az egyes fegyvernemek együttműködésének fontosságát, a tüzérség meghatározó szerepét.

Sajnálatos, hogy az erdélyi harcok nem kapnak megfelelő hangsúlyt a történelem-tanítás során, ezért a közvélemény keveset tud róluk, pl. március 15., a tavaszi hadjárat, Buda visszafoglalása elhomályosítja Bem harcait. Ezen feltétlenül javítani kellene, és talán a piski győzelem is a helyére kerülne.

Az 1848–49-es szabadságharc katonai eseményei kevésbé ismertek a közvéleményben, holott a magyar hadtörténetben sem előtte, sem utána (egészen napjainkig) ilyen dicsőséges szakasz nincsen: rövid idő alatt a honvédsereg felállítása, kiképzése, felszerelése (egyenruha, lőszer, fegyver, élelmezés, stb.) és a több felől támadó ellenség megállítása, legyőzése. Gondoljunk bele, 1849 tavaszán a különböző színtereken összesen 160-170 ezer honvéd állt fegyverben. Ez csodálatos! Vessük össze, hogy Mohácsnál 25-26 ezer főből állt a hadsereg, és még Hunyadi János sem tudott 25-30 ezer főnél nagyobb sereget összevonni. 1848–49-et jobban meg kellene ismertetni a magyarsággal, főként a katonai-hadászati vonatkozásait!

Az erdélyi hadműveletek kapcsán is kitűnik, hogy 1848–49-ben nem csak forradalom és szabadságharc volt Magyarországon, hanem polgárháború is. Az osztrák császár és magyar király mellett a nemzetiségekkel – román, szerb, horvát, szlovák – is meg kellett küzdeni. Tehát a Magyar Királyság peremrészei, Horvátország, szerbek, románok szabályos háborút viseltek a központi forradalmi hatalommal szemben. Ezeket az elemeket is jobban fel kellene tárni a közvélemény előtt, tudatosítani, hogy a soknemzetiségű és sok részből álló Magyar Királyság nehezen volt összetartható, Trianon már évszázadokkal korábban kezdődött. 1920-ban Trianon egyfajta megoldást adott – nagyhatalmi segédlettel – a nemzetiségi problémákra, még ha a határon kívülre került magyarság gond is maradt, napjainkig.

ÖSSZEGZÉS

Az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc eszméi, harcai eléggé közismertek, bár mint tudjuk, „repeticio est mater studiorum”, ezért fontos, hogy sokat ismételgessük.

Főként az erdélyi küzdelmek ismertek kevésbé, így maga a piski csata sem kap méltó helyet. Piski fordulópontra volt Bem József felszabadító harcaiban, innentől kezdve tudta egész Erdélyt visszafoglalni. Az 1849. évi nyári orosz túlerős invázió volt képes csak legyőzni Bemet. De ez sem homályosíthatja el Piski dicsőségét és emlékét.

Részlet Mitták Ferenc - Mittákné Bögre Ágnes: **Más szemmel 2** – 48+2 újabb magyar és világtörténelmi eseményről és személyről c. könyvéből

GALÉRIA

Százhalom

2025. FEBRUÁR

27 HÉTFŐ Angéla, Angelika	3 HÉTFŐ Balázs, Oszkár, Celerina	10 HÉTFŐ Elvira	17 HÉTFŐ Donát	24 HÉTFŐ Mátyás, Jázmin
28 KEDD Károly, Karola, Tamás	4 KEDD Ráhel, Csenge, Veronika, András	11 KEDD Bertold, Marietta	18 KEDD Bernadett, Simon, Zenkő	25 KEDD Géza, Cézár, Vanda
29 SZERDA Adél, Valér	5 SZERDA Ágota, Ingrid, Etelka, Léda	12 SZERDA Livia, Lídia, Eulália	19 SZERDA Zsuzsanna, Eliza, Konrád	26 SZERDA Edina, Viktor, Győző
30 CSÜTÖRTÖK Martina, Gerda, Jácinta	6 CSÜTÖRTÖK Dorottya, Dóra, Pál	13 CSÜTÖRTÖK Ella, Linda, Levente, Katalin	20 CSÜTÖRTÖK Aladár, Álmos, Leó	27 CSÜTÖRTÖK Ákos, Bátor, Gábor
31 PÉNTEK Marcella, János	7 PÉNTEK Tódor, Rómeó, Richárd	14 PÉNTEK Bálint, Valentin, Cirill, Metód	21 PÉNTEK Eleonóra, Zelmira, Péter	28 PÉNTEK Elemér, Oszvald, Román
1 SZOMBAT Ignác, Brigitta, Kincső	8 SZOMBAT Aranka, Jeromos	15 SZOMBAT Kolos, Györgyi, Georgina	22 SZOMBAT Gerzson, Margit, Zétény	1 SZOMBAT Albin, Albina, Leonita, Lea
2 VASÁRNAP Karolina, Karola, Aida	9 VASÁRNAP Abigél, Alex, Apollónia	16 VASÁRNAP Julianna, Lilla, Filippa	23 VASÁRNAP Alfréd, Polikárp, Mirtill	2 VASÁRNAP Lujza, Ágnes, Henrik, Magor

